

Jordbruget i Danmark

Jordbruget i Danmark

Titel Jordbruget i Danmark

Udgivet af Danmarks Statistik

Februar 2014

Foto: Imageselect

Pdf-udgave:

Kan hentes gratis på www.dst.dk/publ/JordbDK

ISBN 978-87-501-2143-5

Adresser:

Danmarks Statistik

Sejrøgade 11

2100 København Ø

Tlf. 39 17 39 17

e-post: dst@dst.dk

www.dst.dk

Forfattere:

Dennis Hansen, deh@dst.dk

Født i 1974

Fuldmægtig i Danmarks Statistik.

Ansæt i kontoret Fødevareerhverv siden 2012.

Cand.scient. i Agricultural Development fra Københavns Universitet.

Karsten Larsen, kkl@dst.dk

Født i 1964

Fuldmægtig i Danmarks Statistik.

Ansæt i kontoret Fødevareerhverv siden 1992

Cand.polit. fra Københavns Universitet.

Mads Kjeld Meyer-Dissing, mdi@dst.dk

Født i 1978

Fuldmægtig i Danmarks Statistik.

Ansæt i kontoret Fødevareerhverv siden 2010

Cand.scient. i Agricultural Development fra Københavns Universitet.

© Danmarks Statistik 2014

Du er velkommen til at citere fra denne publikation.

Angiv dog kilde i overensstemmelse med god skik.

Det er tilladt at kopiere publikationen til privat brug.

Enhver anden form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse

af denne publikation er forbudt uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik.

Kontakt os gerne, hvis du er i tvivl.

Når en institution har indgået en kopieringsaftale med COPY-DAN,

har den ret til - inden for aftalens rammer - at kopiere fra publikationen.

Forord

Gennem de sidste 30 år har det danske jordbrug gennemgået en kraftig strukturel udvikling, hvor antallet af bedrifter er mere end halveret. Udviklingen er kendetegnet ved, at der er blevet færre, større og mere specialiserede bedrifter. For bedrifter med husdyr er den gennemsnitlige besætningsstørrelse pr. bedrift langt mere end fordoblet. Samtidig har specialiseringen også påvirket husdyrsammensætningen, hvor blandede husdyrbedrifter med både svin og kvæg er blevet sjældnere.

Forskellige aspekter ved denne forandring af jordbruget er udgangspunkt for denne publikation, hvor udvalgte temaer såsom husdyr, økonomien i svineproduktionen og jordbrugets gæld og investering belyses. Derudover er der suppleret med et tema om gårdbutikker, hvor udviklingen synes at trække i en anden retning end stigende størrelse og specialisering.

Publikationen er udarbejdet i kontoret for fødevarerhverv, og det redaktionelle arbejde samt afsnittet om økonomien i dansk svineproduktion er varetaget af fuldmægtig Dennis Hansen. Fuldmægtig Mads Kjeld Meyer-Dissing har skrevet afsnittet om gæld og investeringer og fuldmægtig Karsten Larsen har bidraget med afsnittene om husdyr og gårdbutikker.

Danmarks Statistik, januar 2014

Jørgen Elmeskov, Rigsstatistiker

Peter Vig Jensen, Kontorchef

Indhold

	Sammenfatning.....	7
1.	Tendenser i dansk jordbrug.....	9
2.	Husdyr i dansk landbrug.....	13
2.1	Udviklingen for bedrifter med husdyr.....	13
2.2	Husdyr regionalt fordelt.....	18
3.	Økonomien i dansk svineproduktion.....	21
3.1	Strukturen i dansk svineproduktion.....	21
3.2	Økonomisk udvikling i dansk svineproduktion.....	23
3.3	Det regionale perspektiv.....	26
4.	Gæld og investering i jordbruget.....	31
4.1	Gæld og renter.....	31
4.2	Investeringer.....	32
4.3	Danmark i et europæisk perspektiv.....	33
5.	Gårdbutikker i Danmark.....	35
5.1	Bedrifter med gårdbutik.....	35
	English summary.....	39
	Temapublikationer fra Danmarks Statistik.....	41

Signaturforklaring

- 0 } Mindre end en halv af den anvendte enhed
- 0,0 }
- Tal kan efter sagens natur ikke forekomme
- .. Oplysning for usikker til at angives
- ... Oplysning foreligger ikke
- Nul

Sammenfatning

Publikationen er baseret på en analyse af eksisterende opgørelser og tællinger, men med nye indfaldsvinkler i forhold til tidligere offentliggørelser.

Herunder præsenteres hovedpointer fra publikationens fem afsnit:

Tendenser i dansk jordbrug:

- Inden for de seneste 30 år er antallet af bedrifter blevet mere end halveret fra lidt over 100.000 bedrifter i 1982 til ca. 40.000 i 2012, hvoraf ca. 12.000 er heltidsbedrifter og 28.000 deltidsbedrifter.
- I 1982 var det totale landbrugsareal i Danmark på 2,9 mio. hektar (ha.), hvilket i 2012 var faldet til 2,6 mio. ha. Derimod var et gennemsnitligt dansk landbrug i 1982 på lidt under 30 ha. Efter 30 år er en middelstor bedrift tæt på 70 ha.
- Produktion af pelsskind udgjorde 11 pct. af landbrugets samlede produktionsværdi i 2012.

Husdyr i dansk landbrug:

- Siden 1982 er bedrifter med husdyr blevet større. Udviklingen er særligt udtalt for svinebedrifter, hvor den gennemsnitlige besætningsstørrelse er steget fra 169 svin pr. bedrift til næsten 3.000.
- Kvægbestanden er fra 1982 til 2012 næsten halveret i antal, hvorimod besætningsstørrelse er mere end fordoblet fra 53 til 127 pr. bedrift.
- Bedrifter med husdyr er tillige blevet større, når det gælder areal. Udviklingen går i retningen af en stadig større specialisering, så det efterhånden er en stor sjældenhed, at et landbrug har både kvæg og svin.

Økonomien i dansk svineproduktion:

- Færre bedrifter med svin i Danmark har ikke givet anledning til færre svin - tværtimod. Svineproduktionen er øget fra 1990 til 2012. Stigningen i antallet af svin har fundet sted i Vestdanmark med en vækst på 35 pct. fra 1990 til 2012. Bestanden i Østdanmark er i dag på samme niveau som i 1990.
- Økonomisk har specialiseringen fra 1990 til 2012 påvirket værdisætningen af jordbrugsaktiverne i positiv retning, da der er kommet flere husdyr, flere bygninger og mere inventar pr. bedrift. Derudover er værdien af jorden steget kraftigt i samme periode.

Gæld og investering i jordbruget:

- Stigende gæld i dansk jordbrug, men faldende renteudgifter er med til at holde jordbruget rentabelt. En stor del af gælden er baseret på variable forrentet lån, hvilket gør jordbruget følsomt overfor stigende renter.
- Siden 2008 har der været negative nettoinvesteringer i dansk jordbrug, hvilket betyder, at nedslidningen af bygninger og maskiner m.m. ikke modsvares af nye investeringer.
- Set ud fra et europæisk perspektiv skiller Danmark sig ud ved at have den mest markante ændring i investeringer i jordbruget. Før finanskrisen var der store investeringer i modsætning til de seneste 3 år (2010-2012), hvor investeringer har ligget på det i forhold til 2008 lave 2010-niveau.

Gårdbutikker i Danmark:

- 7 pct. af de danske landbrugsbedrifter sælger produkter direkte til forbrugere. Det kan enten være egentlige gårdbutikker eller stalddørssalg.
- Salg direkte til forbrugere er mest almindeligt blandt økologiske bedrifter, hvor 24 pct. af de økologiske bedrifter driver en gårdbutik.

Kilder og metoder

Temaafsnittene er baseret på Danmarks Statistiks Landbrugs- og gartneritælling, og Regnskabsstatistik for jordbrug samt tal fra Eurostat.

Resultaterne baseret på regnskabsstatistik for jordbrug er opregnet til de viste niveauer i afsnittet om økonomien i dansk svineproduktion og gæld og investering i jordbruget.

Læs mere om:

- Landbrugs- og gartneritællingen på www.dst.dk/kvalitetsdeklaration/811
- Regnskabsstatistik for jordbrug på www.dst.dk/kvalitetsdeklaration/150643
- Landbrugets bruttoinvesteringer, renter og gæld på www.dst.dk/kvalitetsdeklaration/824

Flere tal om jordbruget

Yderligere analyser og tal om jordbruget i Danmark findes på www.dst.dk/da/Statistik/emner/landbrug-gartneri-og-skovbrug.aspx.

Her er der bl.a. tal for jordbrugets:

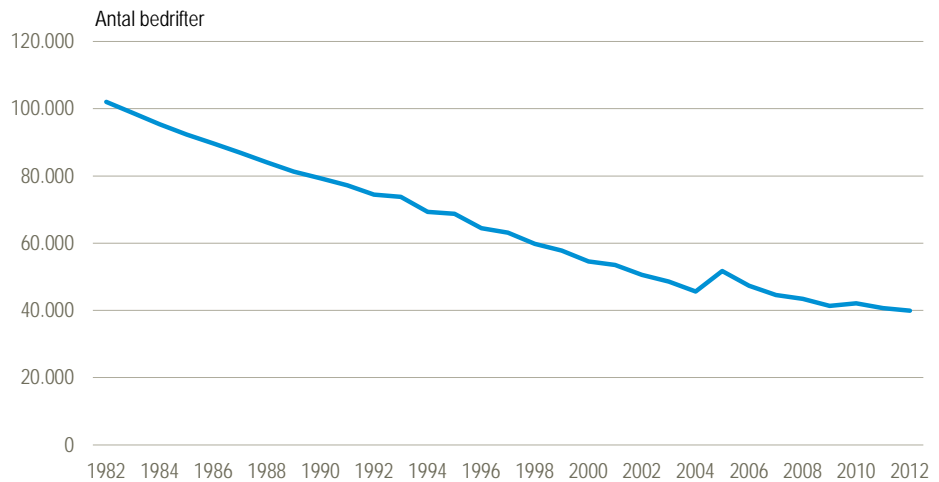
- bedrifter, arealer og husdyr
- produktion og anvendelse
- økonomi
- regnskaber

1. Tendenser i dansk jordbrug

*Færre bedrifter
over årene*

En af de mest markante udviklinger i dansk landbrug har været det store fald i antallet af bedrifter – en udvikling som konstant har stået på siden omkring 1960. Inden for de seneste 30 år er antallet af bedrifter blevet mere end halveret – fra lidt over 100.000 bedrifter i 1982 til ca. 40.000 i 2012. Af disse er ca. 12.000 heltidsbedrifter og ca. 28.000 deltidsbedrifter.

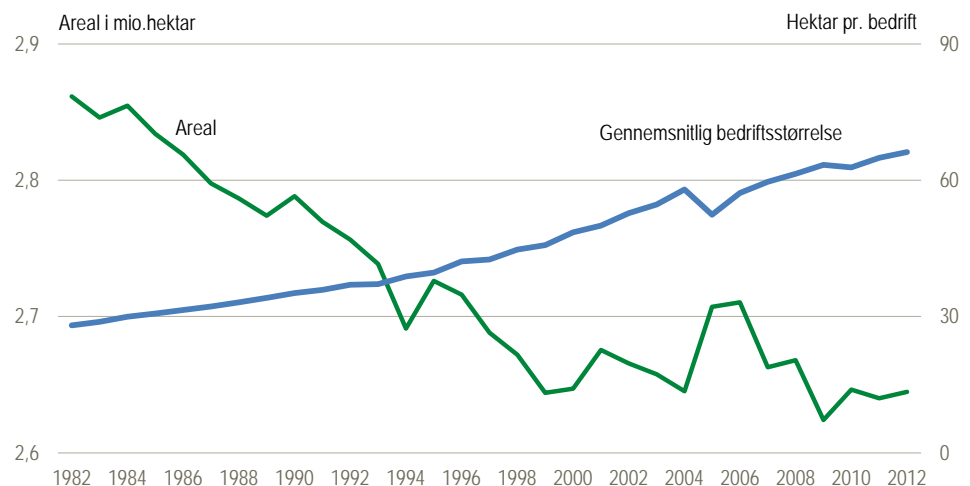
Figur 1.1 Antal bedrifter

Større bedrifter

Samtidig er bedrifterne over årene blevet større, både i henseende til antal husdyr og areal. I 1982 var det totale landbrugsareal i Danmark på 2,9 mio. hektar (ha.), hvilket i 2012 var faldet til 2,6 mio. ha. Derimod var et gennemsnitligt dansk landbrug i 1982 på lidt under 30 ha. Efter 30 år er en middelstor bedrift tæt på 70 ha.

Figur 1.2 Totalt landbrugsareal og gennemsnitlig bedriftsstørrelse

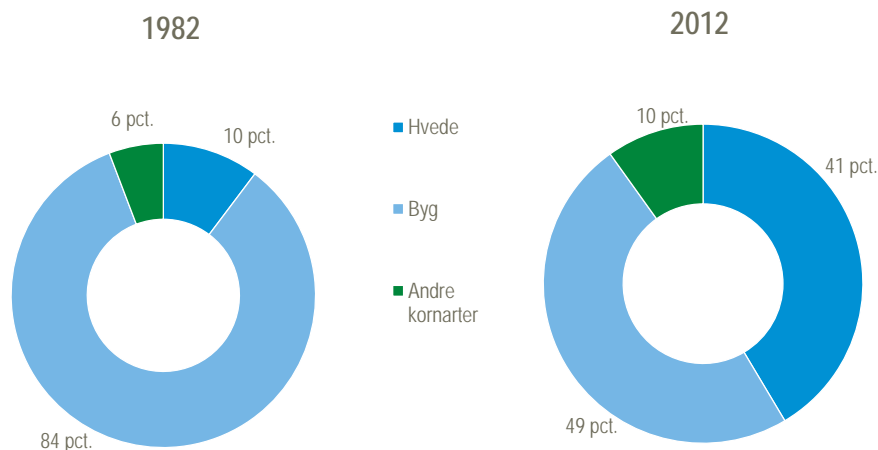

Vegetabiliske produkter

Dyrkningen af afgrøder fører til produktion af en bred vifte af vegetabiliske produkter, både fødevarer til mennesker og foder til dyrene. Af størst økonomisk betydning er korn, foderafgrøder, gartneriprodukter og industriafgrøder fx kartofler til industriel forarbejdning såsom stivelse. Den vegetabiliske produktion udgør 34 pct. af landbrugets samlede produktionsværdi i 2012, hvilket er et fald i forhold til 1990, hvor andelen var 42 pct.

Mere hvede Mens det samlede landbrugsareal har været forholdsvist konstant over 30 år, har sammensætningen af afgrøder undergået forandringer. Fx udgjorde hvede kun 10 pct. af arealet med korn i 1982; den gang udgjorde byg over 80 pct. af hele arealet med korn. I 2012 er der en mere ligelig fordeling af byg og hvede med hhv. 41 og 49 pct. af kornarealet.

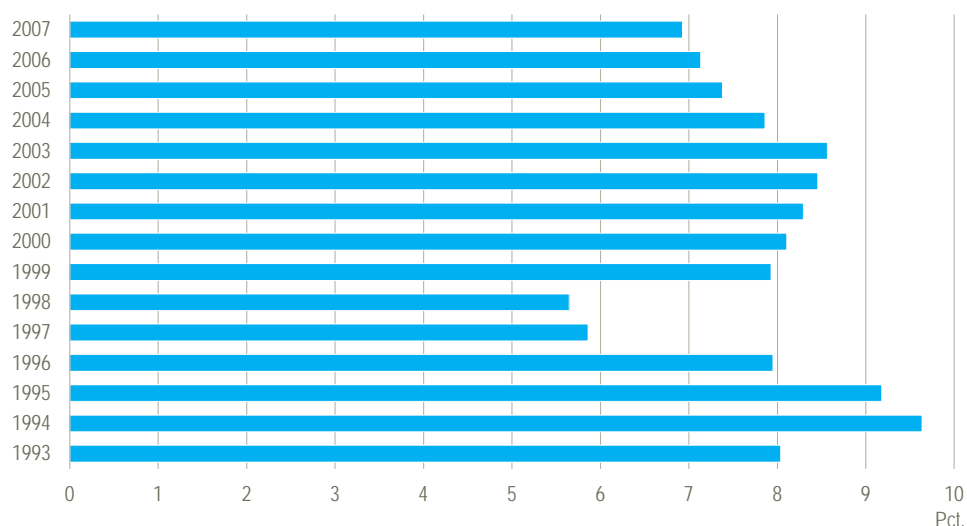
Figur 1.3 Kornarter i pct. af kornarealet

Braklægning I årene 1993-2007 var det obligatorisk for landmændene – både i Danmark og andre EU-lande – at udtage en del af landbrugsjorden som betingelse for at opnå den fulde hektarstøtte. Udtagne arealer skulle enten lægges brak eller dyrkes med nonfood afgrøder.

I disse år svingede de udtagne arealer på mellem 6-10 pct. af landbrugsarealet. Efter at braklægningsforpligtelsen blev ophævet i 2008 er arealet med korn, foderafgrøder og braklægning uden økonomisk støtte steget.

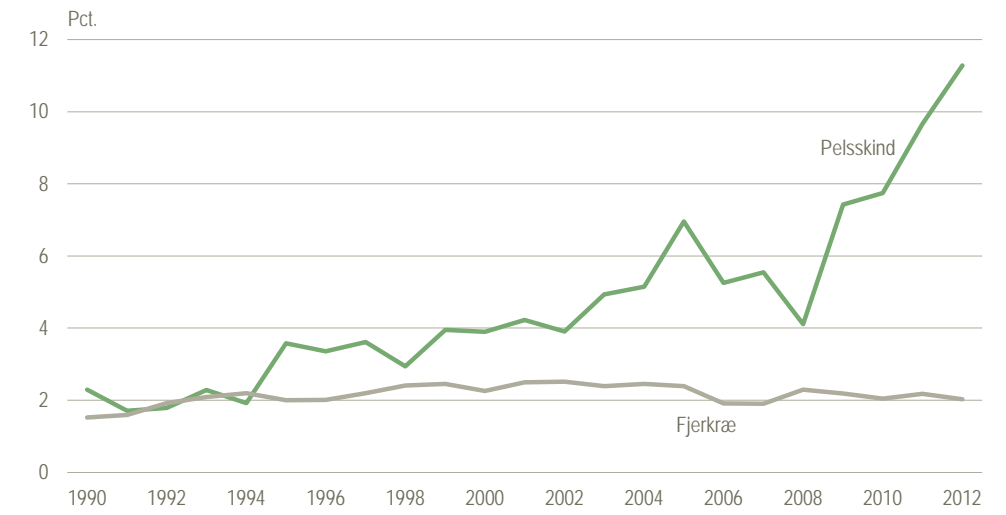
Figur 1.4 Braklægning i pct. af landbrugsarealet

Pelsdyr er vokset i betydning

Inden for de seneste er det meget bemærkelsesværdigt, at pelsdyr er vokset i betydning økonomisk set. Produktion af pelsskind udgør 11 pct. af landbrugets økonomi målt som andel af produktionsværdien i 2012. Pelsdyr er således betydeligt væsentligere for landbrugets økonomi end fx fjerkræ.

Figur 1.5 Pelsdyrs og fjerkræs andel af produktionsværdien

2. Husdyr i dansk landbrug

Afsnittet belyser udviklingen i bedrifter med husdyr fra 1982 og til i dag, herunder i retning mod større bedrifter og fra alsidig til specialiseret drift.

Husdyr Husdyr har altid været af stor betydning for dansk landbrug i tilknytning til markdriften. De dominerende husdyr blandt danske landbrugsbedrifter er kvæg og svin, men også heste, får, geder, fjerkræ og pelsdyr spiller en rolle hos danske landmænd.

Tællingerne Husdyr er igennem mange år blevet belyst ved den årlige landbrugs- og gartneritælling, men også ved særlige svine- og kvægtællinger. I dette kapitel har vi valgt at tage udgangspunkt i landbrugs- og gartneritællingerne fra 1982, 1989, 1999, 2010 og 2012. Bortset fra 2012 er alle disse tællinger totaltællinger og giver dermed de sikreste tal.

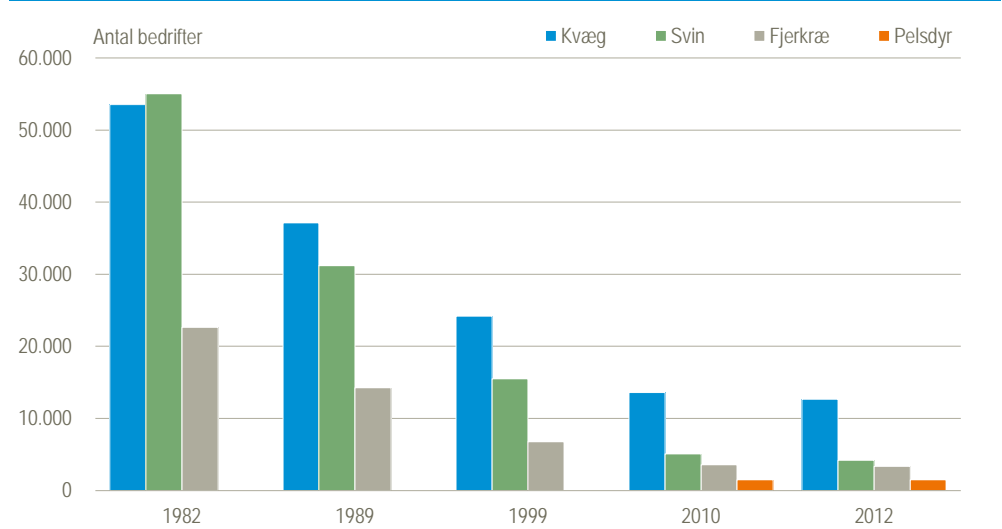
Landbrugs- og gartneritællingerne opgør bestanden af dyr på én bestemt dag, tællingsdagen. Tællingsdagen er altid faldet i foråret eller sommeren. Fx var tællingsdagen i 2012 fredag den 15. juni. Produktionen af slagtedyr er omfattet af andre opgørelser, og vil ikke blive berørt i dette kapitel.

2.1 Udviklingen for bedrifter med husdyr

Stort fald i antallet af bedrifter med kvæg og svin

Antallet af bedrifter med kvæg og svin er faldet kraftigt fra 1982 til 2012. Bedrifter med kvæg er faldet med 76 pct. Faldet er endnu højere for svin, som er faldet med 92 pct. Årsagen hertil er den øgede specialisering, hvor bedrifter er blevet større og med flere husdyr pr. bedrift. Det samme gør sig gældende for bedrifter med fjerkræ.

Figur 2.1 Antal bedrifter med kvæg, svin, fjerkræ og pelsdyr i udvalgte år

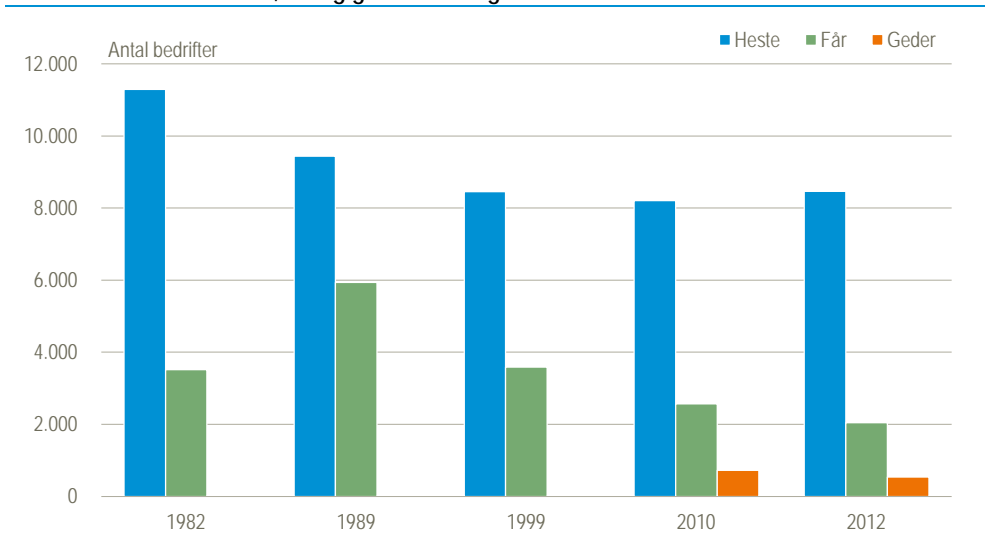

Anm.: Pelsdyr var ikke omfattet af landbrugs- og gartneritællingerne i 1982, 1989 og 1999.

Fald i bedrifter med heste og/eller får

Antallet af bedrifter med enten får eller heste er også faldet i samme periode, hvor især produktionen af får som regel foregår på enten små bedrifter eller som en sideaktivitet til en anden landbrugsmæssig produktion. Det er også tilfældet for bedrifter med heste.

Figur 2.2 Antal bedrifter med heste, får og geder i udvalgte år

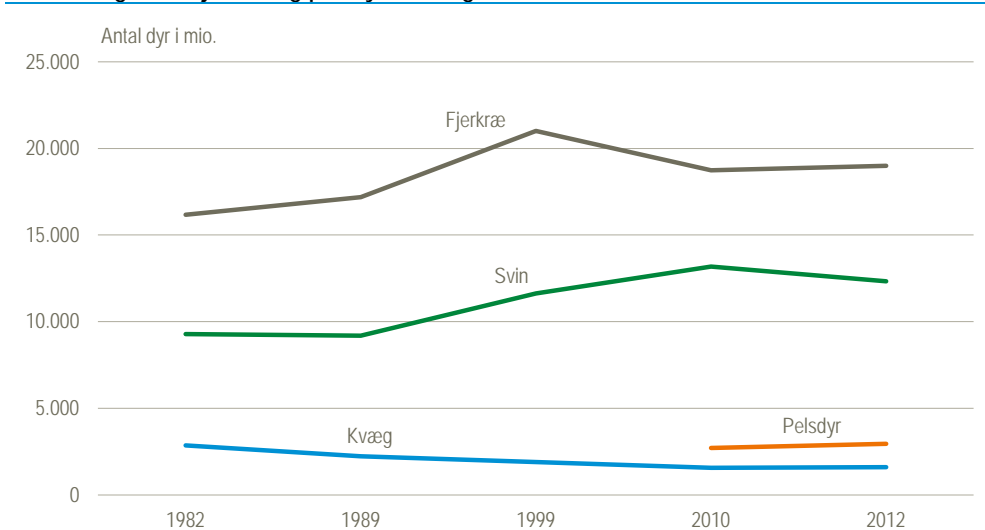
Anm.: Geder var ikke omfattet af landbrugs- og gartneritællingerne i 1982, 1989 og 1999.

Antallet af kvæg er faldet med over én million

Antallet af husdyr i Danmark er generelt steget for alle de viste husdyrgrupper, dog med undtagelse af kvæg som er faldet med 44 pct. eller omkring en million styk kvæg. Faldet i antallet af kvæg skyldes først og fremmest, at danske malkekøer har udviklet en højere mælkeydelse gennem årene. Den samlede mængde mælk tildelt af mælkekvoterne har dermed kunnet opnås med færre malkekøer

Fjerkræbrugene er gennem årene blevet mere professionelle, og selvom det stadigvæk forekommer, at bedrifter har et mindre hønsehold, så er det et fænomen der bliver mindre almindeligt.

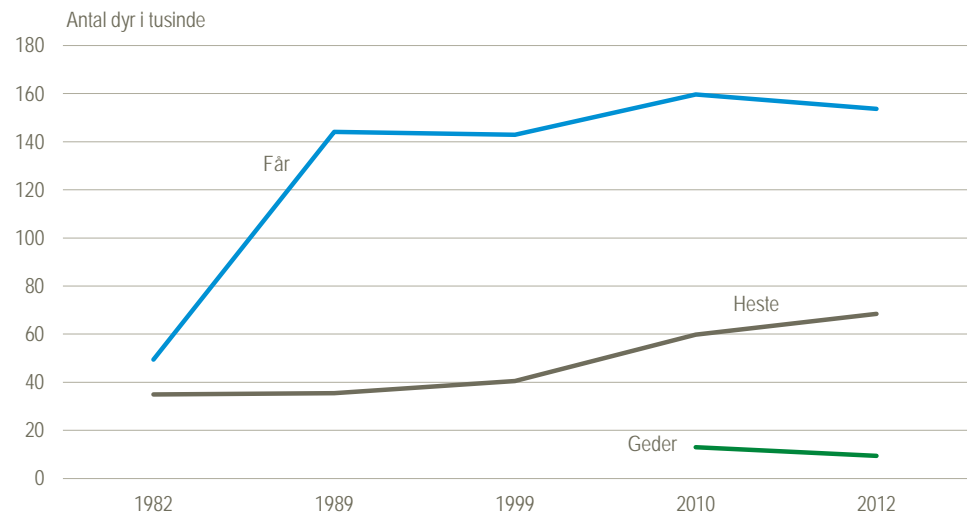
Figur 2.3 Antal kvæg, svin, fjerkræ og pelsdyr i udvalgte år

Anm.: Pelsdyr var ikke omfattet af landbrugs- og gartneritællingerne i 1982, 1989 og 1999.

Får tredoblet i antal Fra 1982 til 2012 er antallet af får i Danmark tredoblet, fra lidt over 49.000 får i 1982 til tæt på 154.000 får i 2012. Heste er i samme år fordoblet fra omtrentlig 35.000 heste i 1982 til lidt over 68.000 i 2012.

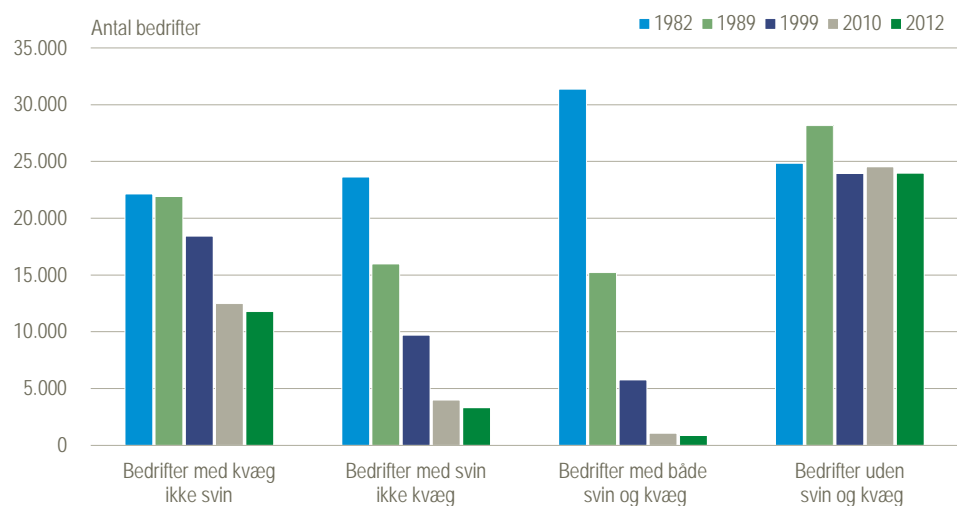
Figur 2.4 Antal heste, får og geder i udvalgte år

Anm.: Geder var ikke omfattet af landbrugs- og gartneritællingerne i 1982, 1989 og 1999.

Øget specialisering Det er tydeligt af figur 4, at nutidens landmænd ikke ligner landmænd i 1982 med datidens varierede husdyrhold. For 30 år siden var det forholdsvis almindeligt for en landmand at have både kvæg og svin. Det var tilfældet for omtrent hver tredje bedrift. I dag er fænomenet derimod uhyre sjældent; kun 2 pct. af alle landmænd har både kvæg og svin i staldene. Det skal dog bemærkes, at også i 1982 var det en stor sjældenhed at have både kvæg og svin i stort skala. Kun 42 landmænd havde både mindst 100 kvæg og mindst 1.000 svin. 2/3 af landmænd med begge husdyr i deres besætninger havde under 50 kvæg og under 500 svin.

Figur 2.5 Bedrifter med kvæg og svin i udvalgte år

Over halvdelen af landmændene har hverken kvæg eller svin

Lidt over halvdelen af de danske bedrifter havde kvæg i 1982, og det var også tilfældet for svin. 30 år efter er det stadig omkring hver tredje bedrift, som har kvæg, mens det kun er hver tiende bedrift som har svin. Over halvdelen af alle danske landmænd har i dag hverken kvæg eller svin, hvad enten de så specialiserer sig i planteavl eller andre husdyr. I 1982 var det under hver fjerde landmand i Danmark, som slet ikke havde hverken kvæg eller svin.

Tabel 2.1 Bedrifter med kvæg og svin

	1982	1989	1999	2010	2012
Alle bedrifter	102 004	81 267	57 831	42 099	39 930
Med kvæg, ikke svin	22 147	21 907	18 418	12 501	11 779
Med svin, ikke kvæg	23 639	15 982	9 713	3 993	3 309
Med både svin og kvæg	31 384	15 223	5 770	1 075	872
I alt med kvæg	53 531	37 130	24 188	13 576	12 651
I alt med svin	55 023	31 205	15 483	5 068	4 181
Hverken kvæg eller svin	24 834	28 155	23 930	24 530	23 970
Intet kvæg og 1-499 svin	19 848	11 288	4 462	596	506
Intet kvæg og 500-999 svin	2 907	2 990	1 892	452	371
Intet kvæg og mindst 1.000 svin	884	1 704	3 359	2 945	2 433
1-49 kvæg og ingen svin	10 719	10 293	8 945	6 763	6 280
1-49 kvæg og 1-499 svin	20 623	9 214	2 839	409	336
1-49 kvæg og 500-999 svin	569	445	282	60	48
1-49 kvæg og mindst 1.000 svin	112	233	389	231	194
50-99 kvæg og ingen svin	6 023	5 760	3 099	1 529	1 448
50-99 kvæg og 1-499 svin	6 660	3 255	861	101	69
50-99 kvæg og 500-999 svin	119	95	81	13	2
50-99 kvæg og mindst 1.000 svin	22	25	71	26	27
Mindst 100 kvæg og ingen svin	5 405	5 854	6 374	4 209	4 052
Mindst 100 kvæg og 1-499 svin	3 059	1 718	886	117	99
Mindst 100 kvæg og 500-999 svin	178	176	193	38	22
Mindst 100 kvæg og mindst 1.000 svin	42	62	168	80	75

Større bedrifter med husdyr Igennem de seneste 30 år er bedrifterne med husdyr år for år blevet større. Det er især udtalt for svin, hvor svin pr. bedrift er steget fra 169 til næsten 3.000. For kvæg er den gennemsnitlige besætningsstørrelse steget fra 53 til 127 dyr pr. bedrift. Den større gennemsnitlige besætningsstørrelse for svin skyldes ikke kun, at de store bedrifter bliver større, men også at der efterhånden bliver færre og færre små svinebedrifter. Derimod er det betydeligt mere udbredt at have kvæg i mindre format.

Tabel 2.2 Husdyr og bedrifter med husdyr

	1982	1989	1999	2010	2012
Kvæg					
Antal bedrifter	53 531	37 130	24 188	13 576	12 651
I pct. af alle bedrifter	52	46	42	32	32
Antal dyr	2 862 288	2 221 485	1 887 057	1 571 050	1 606 826
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	53	60	78	116	127
Svin					
Antal bedrifter	55 023	31 205	15 483	5 068	4 181
I pct. af alle bedrifter	54	38	27	12	10
Antal dyr	9 288 111	9 189 981	1 1626 043	13 173 060	12 330 879
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	169	295	751	2 599	2 949
Får					
Antal bedrifter	3 514	5 939	3 591	2 570	2 045
I pct. af alle bedrifter	3	7	6	6	5
Antal dyr	49 421	144 168	142 880	159 626	153 691
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	14	24	40	62	75
Geder					
Antal bedrifter	•	•	•	721	536
I pct. af alle bedrifter	•	•	•	2	1
Antal dyr	•	•	•	13 005	9 354
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	•	•	•	18	17
Heste					
Antal bedrifter	11 293	9 442	8 455	8 208	8 460
I pct. af alle bedrifter	11	12	15	19	21
Antal dyr	34 966	35 446	40 485	59 735	68 467
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	3	4	5	7	8
Fjerkræ					
Antal bedrifter	22 619	14 241	6 748	3 568	3 353
I pct. af alle bedrifter	22	18	12	8	8
Antal dyr	16 169 505	17 194 203	21 010 135	18 731 331	18 990 746
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	715	1 207	3 114	5 250	5 665
Pelsdyr					
Antal bedrifter	•	•	•	1 486	1 483
I pct. af alle bedrifter	•	•	•	4	4
Antal dyr	•	•	•	2 713 710	2 952 702
Gennemsnitlig besætningsstørrelse	•	•	•	1 826	1 991
Bedrifter med husdyr i alt	83 104	60 529	40 351	25 786	24 551
I pct. af alle bedrifter	81	74	70	61	61

Anm.: Antal dyr omfatter bestanden på en bestemt tællingsdag.

Husdyr og areal Store husdyrbrug har altid også gerne haft et stort areal. Det hænger sammen med, at husdyr kræver produktion af foder og tillige græsningsarealer til kvæg, får, geder og heste. Gennem årene gælder endvidere, at lovgivningen har skærpet kravene til sammenhæng mellem husdyr og areal for at undgå forurening af grundvandet og havmiljøet ved udvaskning af natur- og kunstgødning.

Så reglen er, at jo flere husdyr en bedrift har, jo større er også dens areal. Imidlertid gælder det også, at inden for størrelsesgrupperne er det gennemsnitlige areal steget over årene. Som et eksempel kan nævnes, at bedrifter med mellem 50 og 74 kvæg i 1982 havde et gennemsnitligt areal på 31 ha; dette areal er i 2012 steget til 54 ha.

Tabel 2.3 Bedrifter med kvæg og svin og gennemsnitligt areal fordelt efter besætningsstørrelse

	Antal bedrifter					Gennemsnitligt areal, ha				
	1982	1989	1999	2010	2012	1982	1989	1999	2010	2012
I alt med kvæg	53 531	37 130	24 188	13 576	12 651	30	37	51	74	78
1-9 kvæg	9 896	7 183	4 223	2 195	2 166	20	24	26	33	38
10-49 kvæg	22 127	13 002	8 232	5 268	4 692	22	26	31	35	38
50-74 kvæg	7 646	5 002	2 147	1 008	917	31	35	44	53	54
75-99 kvæg	5 178	4 133	1 965	661	629	38	43	51	64	58
100-149 kvæg	5 594	4 959	3 531	895	726	47	54	65	79	83
150-199 kvæg	1 944	1 753	2 100	655	596	63	72	87	101	96
>= 200 kvæg	1 146	1 098	1 990	2 894	2 926	98	106	130	176	181
Uden kvæg	48 473	44 137	33 643	28 523	27 279	26	32	42	58	61
I alt med svin	55 023	31 205	15 483	5 068	4 181	27	36	60	138	147
1-199 svin	41 605	19 282	6 442	834	802	23	26	31	42	35
200-499 svin	8 538	6 165	2 596	389	207	37	41	54	74	90
500-999 svin	3 773	3 706	2 448	563	443	48	53	68	95	101
1.000-1.999 svin	923	1 599	2 429	985	675	62	70	88	126	148
2000-4.999 svin	130	394	1 390	1 486	1 254	97	107	129	167	176
>= 5.000 svin	7	31	167	805	791	152	144	222	259	256
Uden svin	46 981	50 062	42 348	37 031	35 749	29	33	40	53	57

2.2 Husdyr regionalt fordelt

Husdyr regionalt fordelt

Husdyrbrug har gennem årene været i flertal over hele Danmark, men dog har bedrifter uden husdyr været hyppigere på Fyn og blandt bedrifterne øst for Storebælt. Således var det i 1982 kun 15 pct. af de jyske landmænd, som slet ikke havde husdyr, mens det drejede sig om 26 pct. øst for Storebælt.

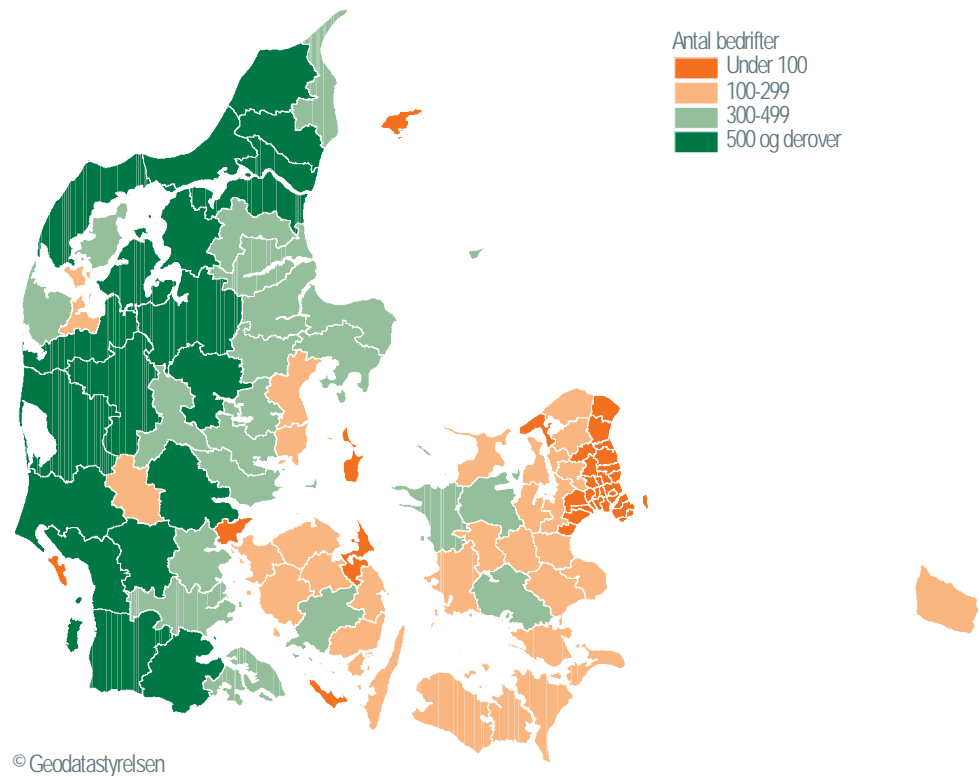
I 2012 er det dog kommet dertil, at både fynske og østdanske landmænd uden husdyr udgør omkring halvdelen af alle landmænd, mens det kun er hver tredje jyske landmand, som kun driver landbrug med markdrift eller gartneri.

Tabel 2.4 Bedrifter med husdyr geografisk fordelt

	1982				2012			
	Hele landet	Øst for Storebælt	Fyn	Jylland	Hele landet	Øst for Storebælt	Fyn	Jylland
Bedrifter med husdyr	83 104	16 096	7 634	59 374	24 551	4 986	1 643	17 922
I pct. af alle bedrifter	81	74	75	85	61	52	49	66
Gennemsnitligt areal, ha ..	29	29	25	29	70	54	78	74
Bedrifter uden husdyr ...	18 900	5 746	2 544	10 610	15 379	4 588	1 721	9 070
I pct. af alle bedrifter	19	26	25	15	39	48	51	34
Gennemsnitligt areal, ha ..	24	27	20	24	60	71	55	55

Kortet nedenfor viser bedrifter med husdyr fortalt på kommuner ud fra landbrugs- og gartneritællingen 2010. Man ser tydeligt, at husdyrbrug er særligt hyppige i de jyske kommuner, mens mange østdanske kommuner kun har ganske få landbrug med husdyr.

Figur 2.6 Bedrifter med husdyr fordelt på kommuner. 2010

3. Økonomien i dansk svineproduktion

I Danmark er der en lang tradition i landbruget for produktion af husdyr, og produkter herfra. Det er især svin, kvæg og fjerkræ, der traditionelt har været en stor bestanddel af landbrugsproduktionen, omend også pelsdyr i de seneste år har stigende økonomisk betydning i landbrugets produktion af husdyr. Svinekøddproduktionen er den økonomisk mest betydende landbrugsproduktion, men hvordan ser afkastet ud regionalt, og hvordan ser det ud for bedrifter med kombineret produktion?

Dette temaafsnit ser på de heltidsbedrifter, hvor der er en konventionel svineproduktion dvs. ikke-økologisk. Fokus i afsnittet vil bl.a. være på svinebedrifternes evne til at skabe overskud i forhold til bedriftens forbrug af ressourcer, hvilket også kaldes for bedriftens *afkastningsgrad*. Derudover er det interessant at se på forholdet mellem bedrifternes afkastningsgrad og *soliditetsgrad*, da soliditetsgraden forklarer noget om bedriftens evne til at imødegå økonomisk pres.

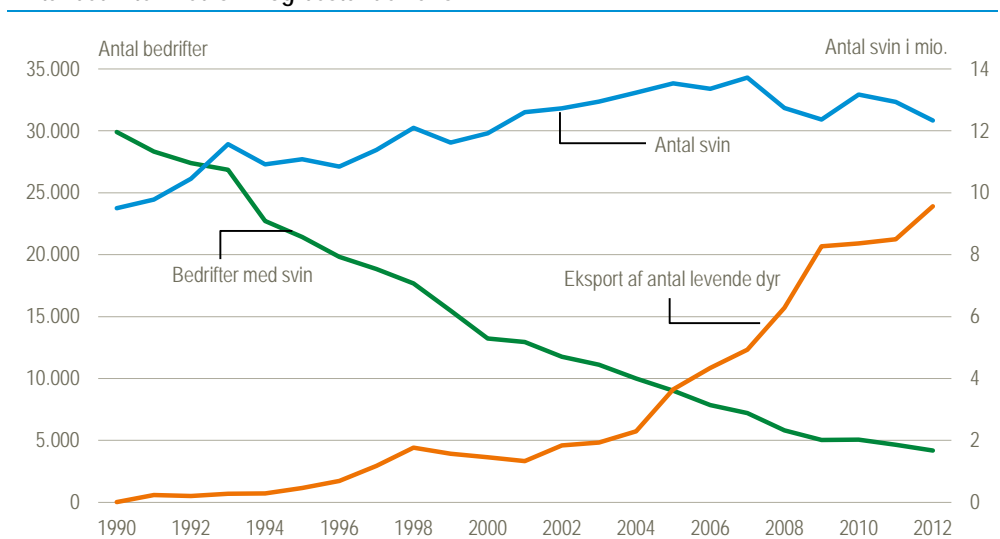
Indledningsvis præsenteres strukturen i dansk svineproduktion for at give læseren et overblik over udviklingen i antal af bedrifter med svin, antal svin samt fordelingen mellem Øst- og Vestdanmark. Dernæst fokuseres der på svinebedrifternes økonomiske udvikling både på svinedriftsformer samt på regionsniveau.

3.1 Strukturen i dansk svineproduktion

Kraftig stigning i eksport af smågrise

I 1990 blev der eksporteret omkring 9.000 levende svin til udlandet, som var steget til 9,5 millioner svin i 2012. Eksport af levende dyr indbefatter avlsdyr, slagtesvin og søer samt smågrise. Det er hovedsageligt smågrise, der eksporteres, fx blev der i 2012 eksporteret 9,3 millioner smågrise ud af totalen på 9,5 millioner svin. I år 2000 var tallet 1,2 millioner smågrise.

Figur 3.1 Antal bedrifter med svin og bestanden af svin

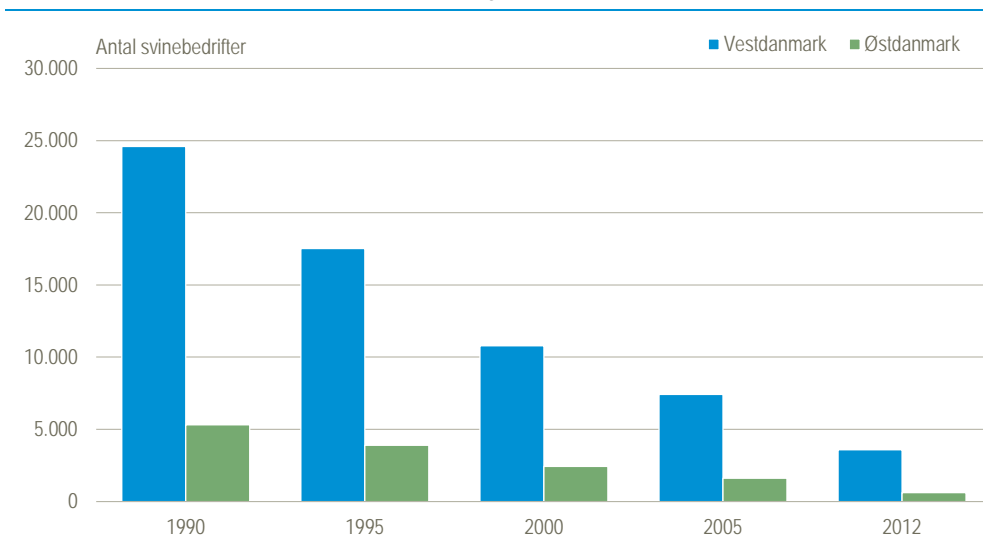

Anm.: Kilde: www.statistikbanken.dk/HDYR1 og ANI5

Færre svinebedrifter, flere svin

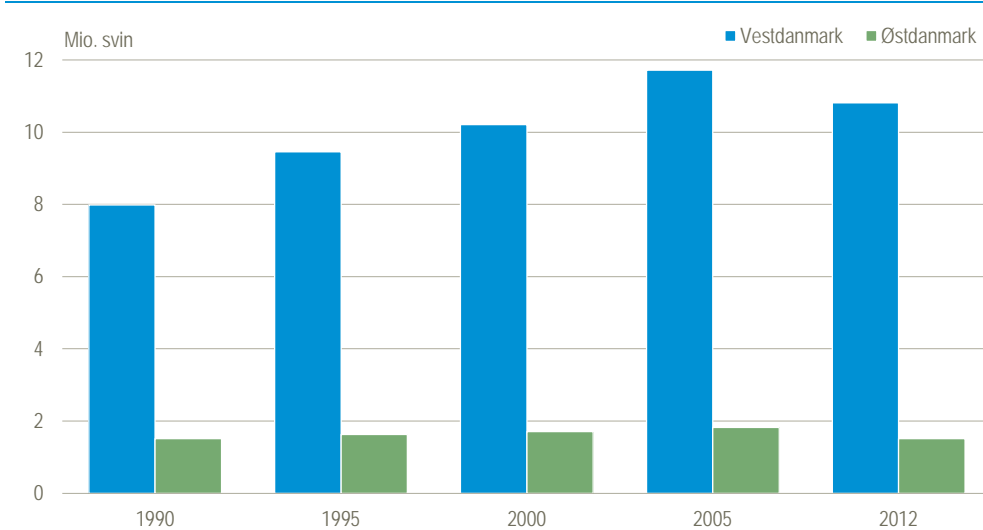
Antallet af bedrifter med svin er faldet støt fra 1990 til 2012. I 1990 var der 29.903 bedrifter med svin¹, hvilket er faldet til 4.181 bedrifter med svin i 2012. I samme periode er antallet af svin i Danmark gået fra 9,5 millioner i 1990 til 12,3 millioner i 2012, hvor det største antal svin fandtes i 2007 med 13,7 millioner. Udviklingen skyldtes hovedsageligt, at det alsidige landbrug er erstattet af specialiserede bedrifter, og at lovændringer mht. staldindretning og antal dyreenheder pr. hektar har haft stor indflydelse på strukturen inden for produktion af svin.

Figur 3.2 Antal bedrifter med svin fordelt mellem Øst- og Vestdanmark

Anm.: Kilde: www.statistikbanken.dk/HDYR og HDYR07. Vestdanmark dækker over Jylland, Fyn og de tilhørende øer. Østdanmark er Sjælland, Bornholm, Lolland, Falster og de omkringliggende øer.

Figur 3.3 Antal svin fordelt mellem Øst- og Vestdanmark

Anm.: Kilde: www.statistikbanken.dk/HDYR og HDYR07. Vestdanmark dækker over Jylland, Fyn og de tilhørende øer. Østdanmark er Sjælland, Bornholm, Lolland, Falster og de omkringliggende øer.

Flest svinebedrifter i Vestdanmark

Den regionale fordeling mellem Øst- og Vestdanmark viser tydeligt, at der i perioden 1990-2012 var flest bedrifter med svin placeret i Vestdanmark. I 1990 var der 24.589 bedrifter med svin i Vestdanmark, hvor imod dette var faldet til 3.573 i 2012. I Østdanmark var der 5.314 bedrifter med svin i 1990, og det var i 2012 faldet til 607. Den overordnede fordeling af bedrifter med svin, mellem Øst- og Vestdanmark har været nogenlunde den samme i perioden 1990-2012, hvilket vil sige,

¹ Bedrifter med svin inkluderer alle bedrifter der har svin. Derfor er der forskel på *bedrifter med svin* og *svinebedrifter*. *Svinebedrifter* har produktionen af svin som deres primære indtægtskilde, hvorimod *bedrifter med svin* kan have deres primære indtægtskilde fra andre områder i jordbruget, fx afgrøder eller gartneri.

at lidt over 80 pct. af alle bedrifter med svin er lokaliseret i Vestdanmark og de restende lidt under 20 pct. er lokaliseret i Østdanmark.

*Mange flere svin i Vest-
end i Østdanmark*

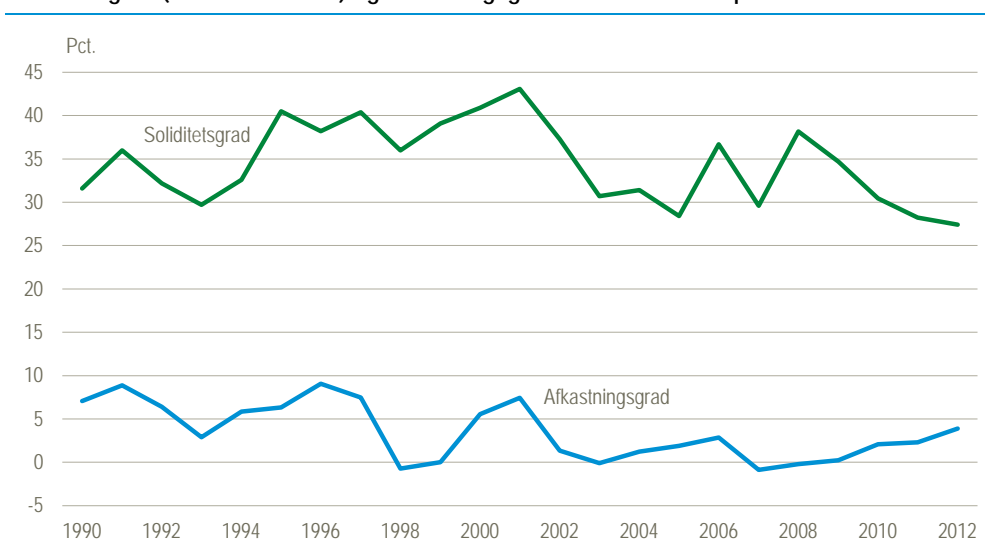
Færre bedrifter med svin i Danmark har ikke givet anledning til færre svin, tværtimod. Svineproduktionen er øget fra 1990 til 2012, hvor stigningen i antallet af svin, er lokaliseret i Vestdanmark. Bestanden af svin i Vestdanmark er steget med 35 pct. fra 1990 til 2012, hvorimod bestanden i Østdanmark er på samme niveau.

3.2 Økonomisk udvikling i dansk svineproduktion

*Svineproducenter har
overordnet skabt overskud
fra 1990 til 2012*

Historisk set har de danske svineproducenter skabt overskud i forhold til de indsatte ressourcer, hvilket kan ses på de hovedsageligt positive afkastningsgrader fra 1990 til 2012. De er dog meget afhængige af positive konjunkturer i priser på foderstoffer, svin og svinekød.

Figur 3.4 Soliditetsgrad (før hensættelser) og afkastningsgrad for danske svineproducenter

Anm.: Tallene er baseret på statistikken [Regnskabsstatistik for jordbrug](#). Fra 1990-2007 er soliditetsgraden beregnet ved at tage 100 pct. minus gældsprocenten, da soliditetsgraden definitorisk er det modsatte af gældsprocenten.

*Afkastningsgraden har
sjældent været under nul*

I perioden 1990 til 2012 har der udelukkende været fire år, hvor afkastningsgraden² kom under nul 1998, 2003, 2007 og 2008. Årsagen til de negative afkastningsgrader skyldtes hovedsageligt en større stigning i driftsomkostninger, såsom foderstoffer, end i bruttoudbyttet, fx prisen på svinekød. Disse årsager giver anledning til et dårligt driftsresultat før renter og hermed en ringere afkastningsgrad. I 1996 opnåede svinebedrifter³ den højeste afkastningsgrad med 9 pct. netop pga. lave omkostninger til bl.a. foder og en høj værdi på afsætning af svin. Afkastet kan sammenlignes med, hvad der kan opnås ved alternativ anbringelse, fx i obligationer.

*Laveste soliditetsgrad
på 28 pct. i 2005*

I samme periode har soliditeten fluktueret mellem den laveste soliditetsgrad⁴ på 28 pct. i 2005 og den højeste soliditetsgrad i 2001 på 43 pct. Soliditet er forholdet mellem svinebedriftens egenkapital og fremmedkapital. Soliditetsgraden viser, hvor stor en procentdel af de samlede aktiver, der er gæld. Dette betyder, at jo

²Afkastningsgrad i procent udregnes som følgende: (Resultat af primær drift + generelle driftstilskud - ejer aflønning) / jordbrugsaktiverne * 100

³Tallene påvirkes af de beregningstekniske årsager, fx er svinebedrifter i perioden 1990-2007 afgrænset til at to tredjedele af standarddækningsbidrag skal komme fra svin for at klassificeres som en svinebedrift og i perioden 2008-2012 er svinebedrifter afgrænset til at 50 pct. af Standard Output skal stamme fra svin - derfor er der forskel på strukturtallene og regnskabstallene for hvad angår antal bedrifter og antal svin.

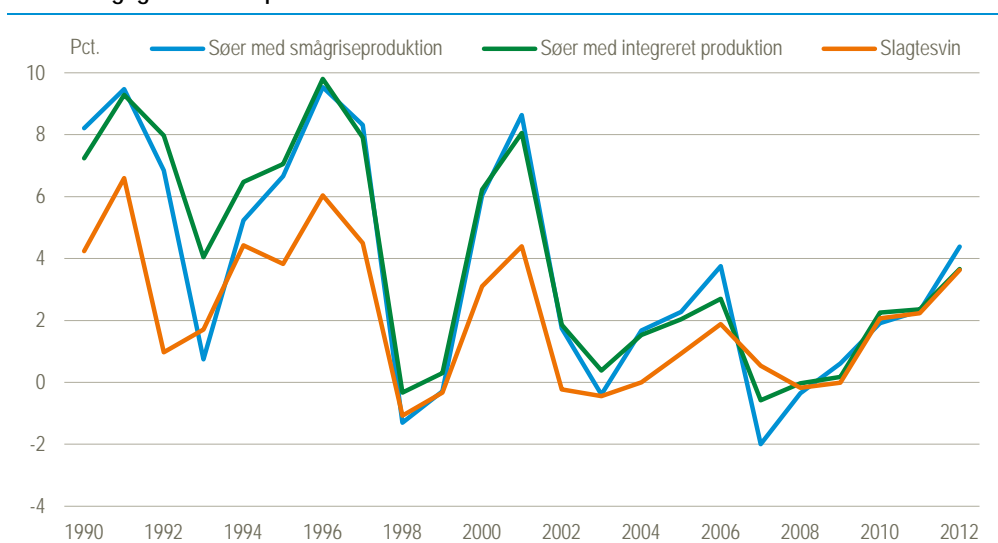
⁴Soliditetsgrad i procent udregnes på denne måde: Egenkapital ultimo / aktiver i selveje ultimo *100

højere soliditetsgrad, jo bedre er bedrifter til at imødegå et økonomisk pres, som fx den seneste finanskrise eller lave svinepriser, hvilket også er afspejlet i figuren.

Fordelingen mellem de tre svinedriftsformer har varieret over tid

Svinebedrifter kan opdeles på tre driftsformer; søer med smågriseproduktion, søer med integreret produktion og slagtesvineproduktion. De bedrifter hvor der fokuseres på søer med smågrise, sælges grisene typisk når de er 7 til 30 kg. De integrerede svinebedrifter sælger enten smågrise og slagtesvin eller alle grisene som slagtesvin. De bedrifter, der fokuserer på slagtesvin har ingen søer, men indkøber smågrise til opfedning. Fordelingen mellem de tre svinedriftsformer har varieret over tid. I 1990 var fordelingen på de tre driftsformer således at 19 pct. var slagtesvinsbedrifter, 50 pct. af bedrifterne havde søer med integreret produktion og 32 pct. havde søer med smågriseproduktion på deres bedrift. I 2012 var tallene 48 pct., 21 pct. og 31 pct. i samme rækkefølge som ovenfor. Der er altså sket en specialisering i slagtesvin eller smågrise.

Figur 3.5 Afkastningsgrad fordelt på svinedriftsformer

Anm.: Smågriseproduktionen inkluderer fra år 1990 til 2007 udelukkende 30 kg grise produceret, hvorimod 2008 og fremefter også indeholder 7 kg grise produceret.

Store fluktuationer i afkastningsgraderne for de tre svinedriftsformer

De tre driftsformer følger nogenlunde de samme konjunktursvingninger som svin i alt, men som figuren viser, er der alligevel forskel mellem afkastningsgraderne. Bedrifter udelukkende med slagtesvin har generelt lavere afkastningsgrad end de to andre driftsformer, dog med undtagelse af årene 2008 til 2012. Fx har afkastningsgraden for bedrifter med slagtesvin fluktueret mellem -1,1 og 6,6 pct., hvorimod bedrifter med integreret produktion og bedrifter med smågriseproduktion har henholdsvis fluktueret mellem -0,6 og 9,8 pct. og -2,0 og 9,5 pct. Den langsigtede udvikling underbygger den stigende danske produktion og eksport af smågrise.

Jord- og ejendomspriser samt indtjening er årsag til de store svingninger

I perioden 2008-2012 er afkastningsgraderne på nogenlunde samme niveau for alle tre driftsformer. Årsagen til de store udsving er hovedsageligt, at jord- og ejendomspriser samt indtjening er meget svingende over tid. Fra 2008 og fremefter påvirker skiftet fra at bruge den offentlige ejendomsvurdering til at benytte et anlægskartotek (mæglervurdering) til beregningerne af afkastningsgrad i nedadgående retning og soliditetsgrad i opadgående retning, da jordbrugsaktiverne med et slag stiger mellem 40-52 pct. for hver svinebedriftsform (se evt. tabellen nedenfor). Jordbrugsaktiver dækker over værdien af jorden, driftsbygninger, husdyr, inventar og beholdninger samt rettigheder, dog ikke de finansielle aktiver.

Tabel 3.1. Struktur og økonomi for svinedriftsformer

	1990	1995	2000	2005	2010	2012
Svin i alt						
Antal bedrifter	8 915	8 009	5 873	4 103	3 501	2 818
	----- pr. bedrift -----					
Dyrket areal, hektar	50	65	88	127	181	166
Antal årssøer inkl. gylte	-	111	172	260	304	348
Producerede smågrise, antal	-	2 202	3 635	5 859	8 111	9 903
Producerede slagtesvin, antal	1 813	2 529	3 738	5 475	6 683
	----- 1.000 kr. pr. bedrift -----					
Resultat af primær drift	402	548	790	394	957	1 819
Generelle tilskud	15	20	24	288	394	367
Ejeraflønning	193	259	316	365	435	428
Jordbrugsaktiver	3 171	4 894	8 966	16 835	44 428	45 400
Afkastningsgrad, pct.	7,1	6,3	5,5	1,9	2,1	3,9
Slagtesvin						
Antal bedrifter	1 684	1 807	1 442	1 238	1 602	1 348
	----- Pr. bedrift -----					
Dyrket areal, hektar	45	65	84	108	173	165
Producerede slagtesvin, antal	2 815	3 862	5 753	7 700	9 778
	----- 1.000 kr. pr. bedrift -----					
Resultat af primær drift	268	383	510	203	868	1 561
Generelle tilskud	12	16	18	249	380	364
Ejeraflønning	174	237	302	339	421	412
Jordbrugsaktiver	2 504	4 261	7 292	12 218	40 030	41 728
Afkastningsgrad, pct.	4,2	3,8	3,1	0,9	2,1	3,6
Søer med smågriseproduktion						
Antal bedrifter	2 821	2 211	1 934	1 405	1 148	883
	----- pr. bedrift -----					
Dyrket areal, hektar	41	51	72	120	165	127
Antal årssøer inkl. gylte	-	167	253	479	656	769
Producerede smågrise, antal	-	3 364	5 016	9 153	17 609	22 189
	----- 1.000 kr. pr. bedrift -----					
Resultat af primær drift	407	511	763	536	958	2 124
Generelle tilskud	18	21	27	273	358	277
Ejeraflønning	197	260	312	390	446	435
Jordbrugsaktiver	2 781	4 077	7 907	18 376	45 572	44 851
Afkastningsgrad, pct.	8,2	6,7	6,0	2,3	1,9	4,4
Søer med integreret produktion						
Antal bedrifter	4 411	3 991	2 496	1 460	751	588
	----- pr. bedrift -----					
Dyrket areal, hektar	56	72	103	149	220	227
Antal årssøer inkl. gylte	-	130	209	270	338	381
Producerede smågrise, antal	-	2 556	4 399	5 847	8 808	10 620
Producerede slagtesvin, antal	2 188	3 389	4 720	5 919	6 877
	----- 1.000 kr. pr. bedrift -----					
Resultat af primær drift	449	643	972	420	1 144	1 951
Generelle tilskud	15	22	26	337	478	507
Ejeraflønning	198	268	328	364	449	455
Jordbrugsaktiver	3 674	5 633	10 755	19 267	52 062	54 654
Afkastningsgrad, pct.	7,2	7,1	6,2	2,0	2,3	3,7

Anm.: Tabellen dækker konventionelle heltidsbedrifter med svin. Resultat af primær drift hed før 2008 Driftsresultat for renter og ejeraflønning hed brugerfamiliens vederlag. Tallene er baseret på statistikken [Regnskabsstatistik for jordbrug](#).

Voldsom stigning i værdien af jordbrugsaktiverne for alle svinedriftsformer

I tabellen ovenfor fremgår det, at jordbrugsaktiverne, for alle driftsformer med svin, er steget voldsomt fra 1990-2012. Den største stigning i værdien af jordbrugsaktiverne er sket for slagtesvinebedrifter, hvor bygninger, jord, husdyr etc. i 1990 var værdisat til 2,5 millioner kr. pr. bedrift, hvorimod værdisætningen i 2012 var på

41,7 millioner kr. pr. bedrift. Værdien af jordbrugsaktiverne for søer med integreret produktion var den højeste i alle årene fra 1990-2012, og er i 2012 værdisat til 54,7 millioner kr. pr. bedrift. Som nævnt tidligere har omlægningen fra offentlig ejendomsvurdering til mæglervurdering påvirket jordbrugsaktiverne.

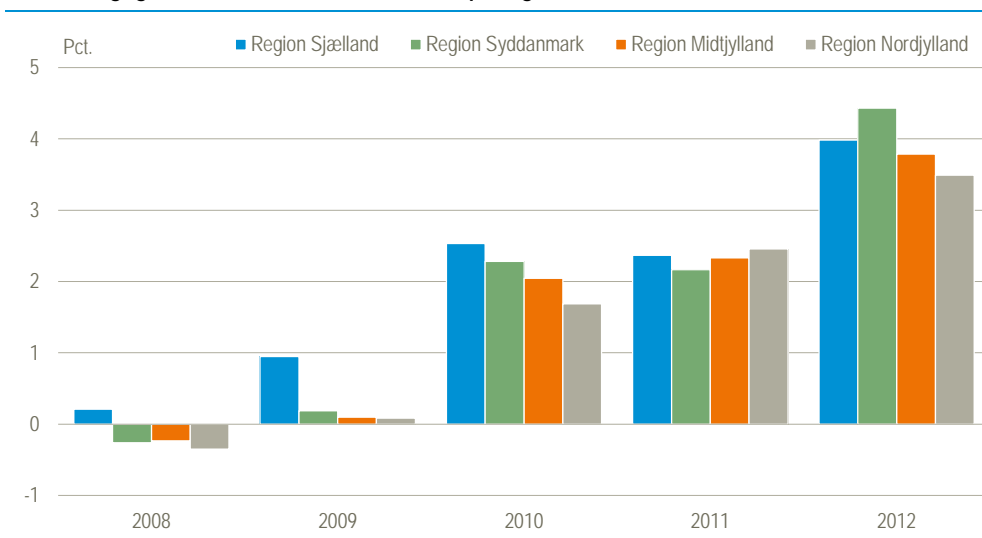
Specialisering og færre bedrifter, men større, påvirker værdien af jordbrugsaktiverne

Årsagen til den store værdistigning i jordbrugsaktiverne kan især tilskrives den strukturmæssige udvikling, der er sket inden for svinebedrifter fra 1990-2012. I perioden har svinebedrifterne gennemgået en større specialiseringsproces, hvor bedrifter er blevet færre, men derimod med mere jord og flere svin pr. bedrift. Dette har selvfølgelig påvirket værdisætningen af jordbrugsaktiverne, da der er kommet flere husdyr, bygninger samt mere inventar pr. bedrift. Derudover er værdien af jorden steget kraftigt i samme periode. Tilsvarende er resultat af primærdrift, de generelle tilskud og ejer aflønning også steget i samme periode, men dog ikke tilsvarende i kr. pr. bedrift. Årsagen til stigningen i de generelle tilskud til produktionen fra år 2005 og fremefter skyldes enkeltbetalingsordningen, der erstattede tidligere produktkøbet støtte. Endvidere indgår miljøtilskud fra år 2012 i bruttoudbyttet og ikke som i tidligere år i de generelle tilskud.

3.3 Det regionale perspektiv

Det er kun muligt at præsentere regionale data for afkastningsgrad og soliditetsgrad fra 2008 og fremefter, da tidligere år er opdelt på amter. Region Hovedstaden er udeladt i figurerne, da data for regionen er for usikre pga. få svinebedrifter.

Figur 3.6 Afkastningsgrader for svinebedrifter fordelt på regioner

Ingen entydig sammenhæng mellem region og afkast

Det er svært, at sige noget generelt om evnen til at skabe overskud i svinebedrifter fordelt på regioner, men det er tydeligt, at afkastningsgraderne i kølvandet på finanskrisen, var tæt på nul for årene 2008 og 2009. De efterfølgende år, 2010-2012 er afkastningsgraderne overordnet blevet højere som følge af bedre driftsresultater, dog med undtagelse for året 2011, hvor tre regioners afkastningsgrader faldt en lille smule i forhold til året før. Region Syddanmark var den region, hvor svinebedrifterne fik de bedste afkastningsgrader i 2012 med 4,4 pct., hvorimod Region Nordjylland, som den laveste, lå på 3,5 pct. Svinebedrifterne i Region Syddanmark fordoblede afkastningsgraden fra 2,2 pct. i 2011 til 4,4 pct. i 2012. Stigningen i afkastningsgraderne fra 2008-2012 er foranlediget af, at resultatet af den primære drift er steget kraftigt, som kan ses i tabel 6. Dette er selvsagt, fordi årene omkring 2008 var præget af økonomisk ustabilitet i form af finanskrisen, der også gav sig udslag i lavere fødevarerefterspørgsel.

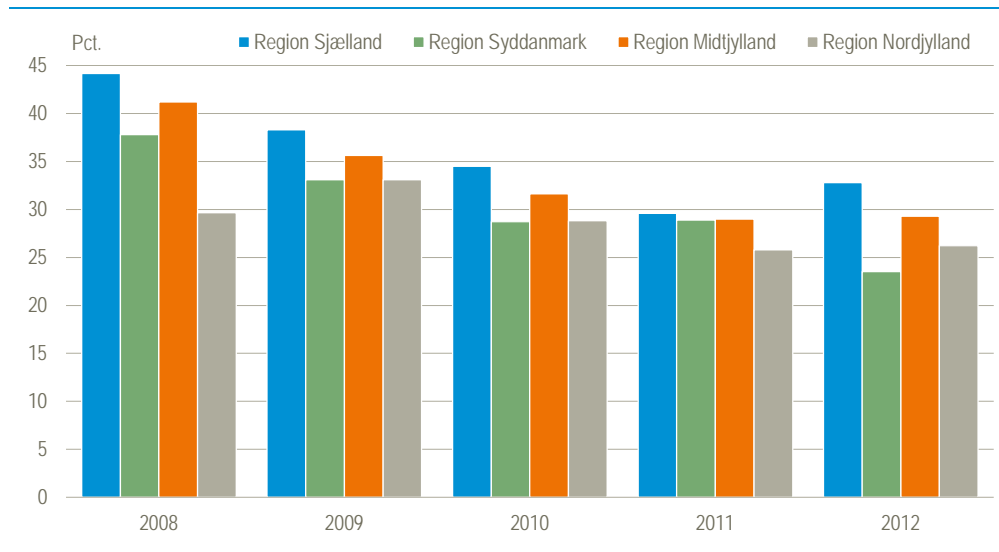
Bruttoudbyttet pr. bedrift er steget mere end driftsomkostninger

Bruttoudbyttet pr. bedrift for svin er i periode 2008-2012 steget for de fire viste regioner i tabel 6. I Region Sjælland er bruttoudbyttet pr. bedrift steget med 53,8 pct., i Region Syddanmark er den steget med 75 pct., i Region Midtjylland er den steget med 72,2 pct., og i Region Nordjylland er den steget med 39,3 pct. Derimod er driftsomkostningerne, i samme periode, henholdsvis steget med 23,1 pct., 41,9 pct., 40,5 pct. og 14,3 pct. i samme rækkefølge som ovenfor.

Region Syddanmark er den region, hvor svinebedrifter har den største procentvise gæld af de samlede aktiver i 2012.

For årene 2008-2009 havde de fire viste regioner højere soliditetsgrader end i de efterfølgende tre år. Region Syddanmark er den region, som har den største procentvise gæld af egenkapitalen i 2012. Region Syddanmark havde i 2012 en soliditetsgrad på 23,5 pct., hvorimod Region Sjælland havde en soliditetsgrad på 32,8 pct., som hermed havde de svinebedrifter i 2012, som var bedst klædt på til at klare økonomisk ustabilitet.

Figur 3.7 Soliditetsgrader for svinebedrifter fordelt på regioner

Årsagen til at soliditetsgraden er faldet for alle fire viste regioner i perioden 2008-2012 hænger sammen med svinebedriftenes egenkapital, som er faldet henholdsvis med 29,0 pct. for Region Sjælland, 35,5 pct. for Region Syddanmark, 26,6 pct. for Region Midtjylland og 5,9 pct. for Region Nordjylland. Det skyldes især lavere jordpriser. Samtidig er forpagtningsværdien steget kraftigt som også fremgår af tabel 6.

Tabel 3.2a Regionalfordelte værdier for svinebedrifter

	2008	2009	2010	2011	2012
Region Sjælland					
Stikprøve størrelse, antal	55	64	55	59	52
Antal bedrifter	502	479	447	341	301
	pr. bedrift				
Dyrket areal, hektar	172	162	191	171	146
Antal årssøer inkl. gylte	233	283	251	315	302
Producerede smågrise, antal	4 313	3 915	4 913	4 683	5 485
Producerede slagtesvin, antal	5 489	8 428	7 426	8 800	7 664
	1.000 kr. pr. bedrift				
Bruttoudbytte	5 822	5 849	7 119	7 928	8 952
Driftsomkostninger	5 702	5 341	5 866	6 825	7 020
Egenkapital, ultimo	21 075	17 715	16 218	13 165	14 964
Passiver, ultimo	53 380	53 604	56 146	52 249	52 676
Forpagtningsværdi, ultimo	5 646	7 354	9 143	7 778	7 058
Resultat af primær drift	120	508	1 253	1 104	1 932
Generelle tilskud	403	368	439	399	340
Ejer aflønning	425	443	447	449	399
Jordbrugsaktiver, ultimo	46 635	45 613	49 120	44 506	47 020
	pct.				
Soliditetsgrad	44,1	38,3	34,5	29,6	32,8
Afkastningsgrad	0,2	0,9	2,5	2,4	4,0
Region Syddanmark					
Stikprøve størrelse, antal	148	148	149	138	154
Antal bedrifter	1 165	1 072	1 076	883	772
	pr. bedrift				
Dyrket areal, hektar	173	189	181	174	154
Antal årssøer inkl. gylte	244	287	309	321	387
Producerede smågrise, antal	5 440	5 527	5 597	6 427	6 633
Producerede slagtesvin, antal	5 629	7 309	8 200	9 273	10 996
	1.000 kr. pr. bedrift				
Bruttoudbytte	6 254	6 256	7 304	8 744	10 942
Driftsomkostninger	6 341	6 191	6 320	7 828	8 984
Egenkapital, ultimo	15 261	13 564	11 731	12 275	9 842
Passiver, ultimo	45 581	53 219	49 639	49 863	48 288
Forpagtningsværdi, ultimo	5 214	12 233	8 773	7 366	6 432
Resultat af primær drift	-87	66	984	917	1 959
Generelle tilskud	393	435	401	399	346
Ejer aflønning	411	416	430	428	429
Jordbrugsaktiver, ultimo	39 859	45 714	41 863	40 975	42 351
	pct.				
Soliditetsgrad	37,8	33,1	28,7	28,9	23,5
Afkastningsgrad	-0,3	0,2	2,3	2,2	4,4

Anm.: Soliditetsgraden beregnes som Egenkapital ultimo / Aktiver i selveje ultimo (Passiver – forpagtningsværdi).

Afkastningsgraden beregnes som (Resultat af primær drift + Generelle tilskud – Ejer aflønning) / Jordbrugsaktiver, ultimo.

Region Hovedstaden er udeladt fra figuren, da data er for usikre. Tallene er baseret på statistikken [Regnskabsstatistik for jordbrug](#).

Tabel 3.2b Regionalfordelte værdier for svinebedrifter

	2008	2009	2010	2011	2012
Region Midtjylland					
Stikprøve størrelse, antal	160	142	140	159	165
Antal bedrifter	1 342	1 132	1 034	1 083	944
	pr. bedrift				
Dyrket areal, hektar	170	176	178	179	175
Antal årssøer inkl. gylte	262	281	287	316	357
Producerede smågrise, antal	4 699	5 004	5 046	5 650	6 807
Producerede slagtesvin, antal	6 775	7 185	7 745	9 060	9 137
	1.000 kr. pr. bedrift				
Bruttoudbytte	5 986	5 718	6 658	8 134	10 306
Driftsomkostninger	6 063	5 624	5 740	7 121	8 519
Egenkapital, ultimo	17 756	15 277	12 927	12 065	13 039
Passiver, ultimo	46 815	51 321	49 697	50 012	52 375
Forpagtningsværdi, ultimo	3 702	8 443	8 838	8 389	7 832
Resultat af primær drift	-77	94	917	1 013	1 786
Generelle tilskud	385	383	382	378	378
Ejer aflønning	402	435	435	423	438
Jordbrugsaktiver, ultimo	40 079	44 049	42 339	41 545	45 571
	pct.				
Soliditetsgrad	41,2	35,6	31,6	29,0	29,3
Afkastningsgrad	-0,2	0,1	2,0	2,3	3,8
Region Nordjylland					
Stikprøve størrelse, antal	104	115	111	127	112
Antal bedrifter	762	795	896	798	681
	pr. bedrift				
Dyrket areal, hektar	171	166	172	195	177
Antal årssøer inkl. gylte	328	314	351	349	347
Producerede smågrise, antal	6 253	5 676	5 855	7 173	7 390
Producerede slagtesvin, antal	8 675	7 705	8 221	8 480	8 894
	1.000 kr. pr. bedrift				
Bruttoudbytte	7 513	6 359	7 587	9 569	10 463
Driftsomkostninger	7 633	6 239	6 729	8 331	8 721
Egenkapital, ultimo	13 498	15 296	13 914	13 084	12 707
Passiver, ultimo	49 035	54 341	55 219	57 613	54 885
Forpagtningsværdi, ultimo	3 495	8 107	6 943	6 859	6 430
Resultat af primær drift	-120	120	858	1 239	1 743
Generelle tilskud	387	357	369	434	393
Ejer aflønning	414	439	441	438	434
Jordbrugsaktiver, ultimo	41 542	46 200	46 601	50 227	48 699
	pct.				
Soliditetsgrad	29,6	33,1	28,8	25,8	26,2
Afkastningsgrad	-0,4	0,1	1,7	2,5	3,5

4. Gæld og investering i jordbruget

I EU udskiller dansk jordbrug sig ved at være meget kapitalintensivt og højtydende. Hos vore naboer sydpå er arbejdskraft billigere og jordbrugsproduktionen kendetegnes i højere grad ved at være arbejdsintensiv. I Danmark er adgangen til lån nemmere gennem bl.a. vores realkredit, hvilket har lettet landmændenes adgang til kapital og investering i kapitalapparatet. Dette betyder at gældsætningen i dansk jordbrug er høj i en europæisk sammenhæng. For bedre at kunne forstå hvad dette betyder for dansk jordbrugs økonomiske situation, følger her en kort gennemgang af konstruktionen af jordbrugets gæld, renter og investeringer.

4.1 Gæld og renter

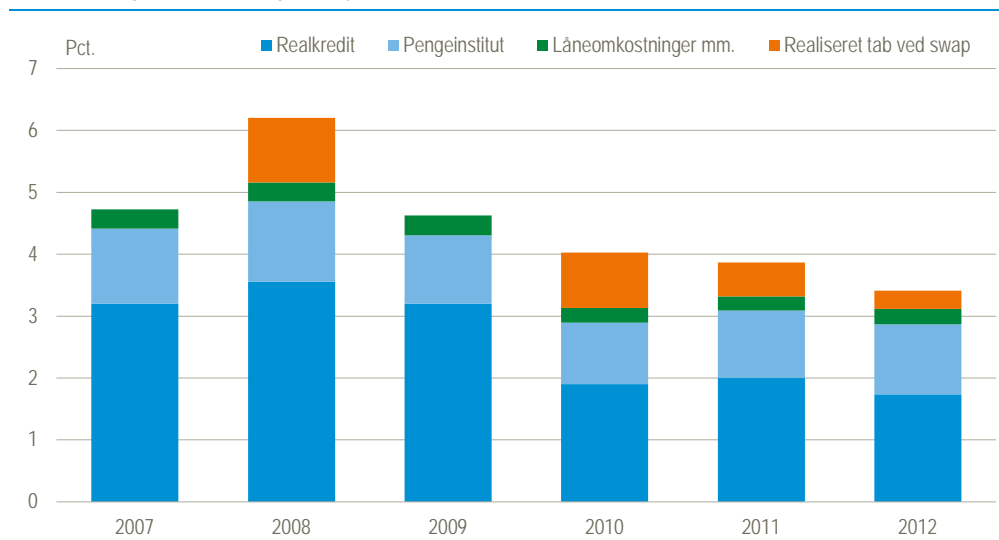
Finanskrisen og stigende gæld

Fire år efter at finanskrisen slog igennem i 2008, er gælden i dansk jordbrug nået op på 352 milliarder kroner mod en gæld på 281 milliarder i 2007. Målt i pct. af den gennemsnitlige fremmedkapital var gældsomkostningerne faldet til 3,41 pct. i 2012 fra 3,86 pct. i 2011. Jordbrugets samlede gældsomkostninger i 2007 lå på 4,73 pct. af den samlede gæld. Gældsomkostningerne dækker over realkreditlån, banklån samt andre finansielle omkostninger, såsom låneomkostninger.

Finansielle produkter har betydet øgede omkostninger

De finansielle produkter har haft en væsentlig indflydelse på jordbrugets samlede gældsomkostninger de seneste år, særligt i 2008. Her er det særligt tab på realiserede swap-aftaler der har gjort sig gældende. Ses der på gældsomkostningerne uden swap, fremgår det dog, at gældsomkostningerne som pct. af gælden steg i 2008 i forhold til 2007. Selv uden swap, svarede gældsomkostningerne til 5,16 pct. af gælden i 2008, mod de førnævnte 4,73 pct. i 2007.

Figur 4.1 Omkostninger fordelt på gældstyper

Kilde: www.statistikbanken.dk/jb3

En swap-aftale kan bruges sammen med et fastforrentet realkreditlån, hvor man går fra faste til variable betalinger i fx tre år. Swap er et engelsk ord for at bytte. En finansiell swap er således en aftale mellem to parter om at bytte rentevilkår på aftalte vilkår over en bestemt periode. Renten for en swap-aftale bliver fastsat ud fra den rente, der er gældende på rentemarkedet. Under forudsætning af, at den variable rente er lavere end den faste rente vil en swap-aftale isoleret set give et nettooverskud. Når aftalen er indgået vil renteændringer påvirke de fremtidige

indbetalinger til swap-aftalen. Hvis man ønsker at frigøre sig for aftalen efter en eventuel rentestigning skal man som regel indbetale et frigørelsesbeløb.

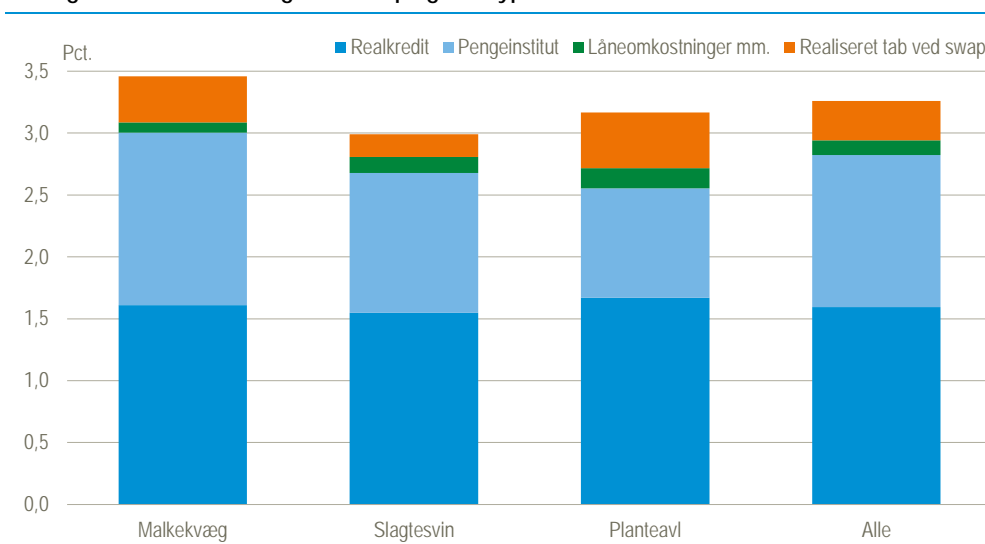
Gældsomkostningerne faldet siden 2008, trods stigende gæld

Trods stigende gæld er den samlede gældsomkostning faldet siden 2008, da en stor del af gælden er variabelt forrentet. Gældsomkostningen steg fra 13,3 mia. kr. i 2007 til 16,8 mia. i 2008, svarende til en stigning på 26 pct. Siden er den dog faldet til 11,0 mia. kr. i 2012, svarende til et fald på 35 pct. fra højdepunktet i 2008. Udgifterne til dette bør ses i forhold til jordbrugets bruttofaktorindkomst (BFI), som angiver det beløb, der er til rådighed til aflønning af den samlede arbejds- og kapitalindsats i jordbrugssektoren, herunder afskrivninger, forrentning af egen- og fremmedkapital, lønninger og vederlag for jordbrugernes egen arbejdsindsats mv. Jordbrugets BFI for 2012, som rent økonomisk var et af de bedste år længe, var på 32,8 mia. kr. Gældsomkostningen på de 5,8 mia. kr. svarer til 18 pct. af jordbrugets BFI i 2012.

Malkekvægsproducenter betalte højeste rente

For at nuancere dette billede af jordbrugets gæld er det relevant at se hvor gælden er placeret i forhold til driftsgrene. For at eksemplificere dette er udvalgt konventionelle driftsgrene i 2012 for henholdsvis malkekvæg, slagtesvin og planteavl set i forhold til det generelle billede, hvor alle er samlet. Af figur 2 ses, at malkekvægsproducenter betalte den højeste rente på 3,5 pct., mens producenterne af slagtesvin kun betalte 3,0 pct. Selv uden swap betaler kvægavlerne mest for deres lån. Forskellen ligger primært i renter betalt til pengeinstitutter.

Figur 4.2 Driftsgrenenes omkostninger fordelt på gældstyper i 2012

Kilde: www.statistikbanken.dk/jord1

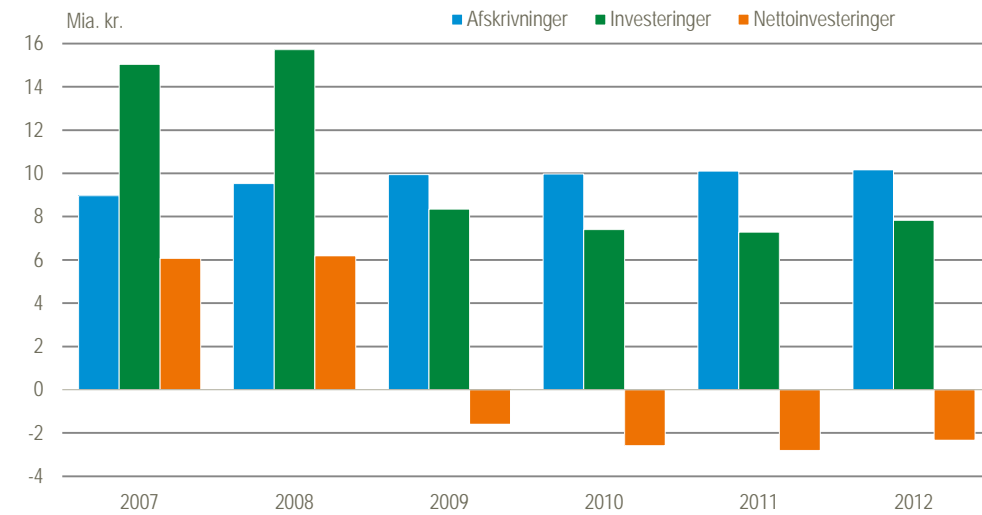
4.2 Investeringer

Nedslidning af kapitalapparatet

Investeringerne i dansk jordbrug er også et emne med stor opmærksomhed i forbindelse med regeringens udspil til vækst i Danmark. Erhvervs- og Vækstministeriet vil med deres nye vækstplan, "Danmark i arbejde – Vækstplan for fødevarer", give jordbrugserhvervet en saltvandsindsprøjtning, der kan medføre investeringer på op til 3 mia. kr. Til sammenligning var jordbrugets samlede investeringer i 2012 var på 7,8 mia. kr. Investeringer bør dog ses i forhold til afskrivningerne, hvor der siden 2008 har været større afskrivninger end investeringer. Nettoinvesteringer kan ses i figur 3, hvor de har været negative siden 2008. En negativ nettoinvestering betyder at kapitalapparatet nedslides og at der derfor på et tidspunkt vil komme et efterslæb på det danske jordbrugs produktionsapparat, såfremt denne tendens ikke ændres.

Investeringer i jordbruget

Figur 4.3

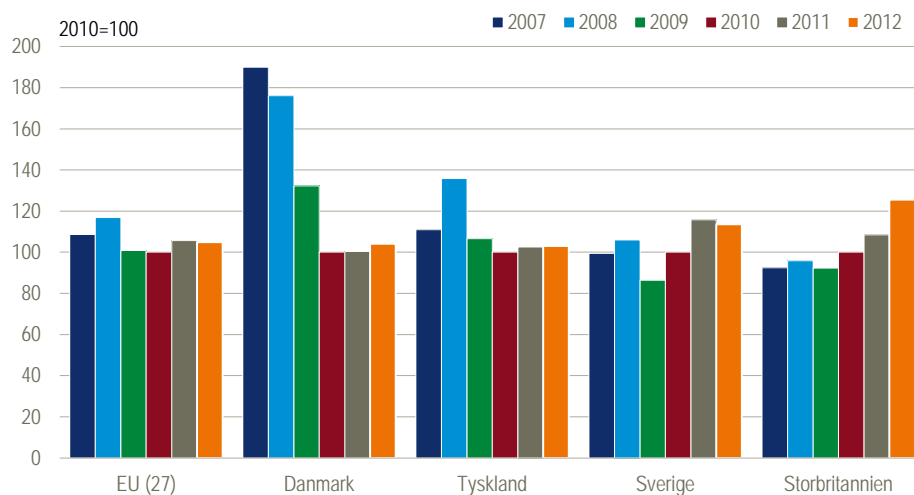

Kilde: www.statistikbanken.dk/jb2

4.3 Danmark i et europæisk perspektiv

Dansk jordbrug er kendetegnet ved høje investeringer i et kapitalintensivt erhverv, når man ser os i forhold til de andre lande i EU. Særligt før 2009 var investeringer i jordbruget i Danmark meget høje i forhold til i dag. Dette gav sig blandt andet udslag i høje jordpriser, hvor prisen i dag er næsten halveret i forhold til toppriserne i 2007. At investeringerne er faldet væsentligt er alment kendt, men det er også interessant at se hvordan det forholder sig hos vores naboer.

Figur 4.4 Faste bruttoinvesteringer i en europæisk sammenligning

Kilde: Eurostat

Danmark med største fald
i investeringer

Figur 4 er en sammenstilling af bruttoinvesteringerne i de lande der oftest optræder som vores nærmeste handelspartnere samt EU, hvor der er taget udgangspunkt i 2010, som bruges som det nuværende basisår i europæiske jordbrugsøkonomisk statistik. Ser man på figur 4 er der ingen andre lande, som har så klart et fald i bruttoinvesteringerne, som Danmark, hvor der har været det klart største fald siden 2008. Faldet går fra indeks 176 i 2008 til indeks 104 for Danmark, for derefter at flade ud. Endvidere ses det at 2007 ligeledes bød på store investeringer for Danmark.

Den danske investeringsprofil skiller sig ud i Europa

Næststørste fald er sket hos vores vigtigste handelspartner Tyskland, hvor faldet er fra indeks 136 i 2008 til indeks 103 i 2012. Sverige som vi gerne sammenligner os med, har ikke set væsentlige ændringer i bruttoinvesteringerne. Sammen med Storbritannien går Sverige derimod imod denne tendens med faldende eller stagnerende investeringer siden finanskrisen, da begge lande har stort set kun haft stigende investeringer efter finanskrisen i efteråret 2008. Storbritannien har haft den største stigning med indeks 96 i 2008 og indeks 126 i 2012, en stigning på 29 pct.

5. Gårdbutikker i Danmark

De fleste mennesker kender nok synet af et skilt ved en landevej, hvor et landbrug annoncerer salg af egne produkter, fx frugt, bær eller æg, direkte til forbrugerne. Det kan enten være i form af et beskedent stalddørssalg eller en rigtig autoriseret gårdbutik.

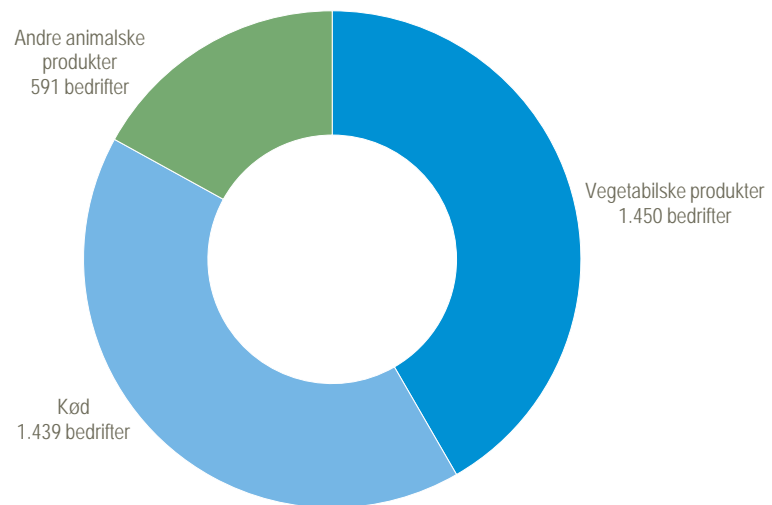
Men hvor almindeligt er fænomenet i grunden? Det har Danmarks Statistik belyst ved landbrugs- og gartneritællingen 2012 med simple ja/nej-spørgsmål.

Det skal understreges, at kun bedrifter af en vis størrelse er talt med. Fx bliver bedrifter under 5,0 ha i samlet areal kun medtaget, hvis de opfylder mindst ét af en række kriterier, som fx kan være mindst 1,0 ha med frugt og bær, mindst 0,5 ha med jordbær og grøntsager, mindst 1.000 m² med afgrøder i væksthuse eller mindst et vist husdyrhold. Et udsalg, som finder sted fra en frugthave med nogle få æbletræer, vil dermed ikke være omfattet af denne statistik.

5.1 Bedrifter med gårdbutik

I 2012 var der 2.880 bedrifter med gårdbutik, hvor hovedparten af gårdbutikkerne var placeret på bedrifter med under 50 hektar jord og færrest på de store bedrifter på 100 hektar eller derover.

Figur 5.1 Antal bedrifter med gårdbutik fordelt på landbrugsprodukter. 2012

Anm.: Bedrifter med gårdbutik kan både sælge animalske og vegetabiliske produkter.

Flest gårdbutikker med salg af animalske produkter

Animalske produkter forekommer noget hyppigere end vegetabiliske produkter hos gårdbutikkerne, og det gælder også for økologiske bedrifter. I 2012 havde 4,4 pct., eller 1.752 bedrifter, af alle bedrifter i Danmark en gårdbutik, hvor der blev solgt animalske produkter, såsom oksekød, svinekød samt andre kødprodukter. Heraf var det hovedsageligt oksekød, der blev solgt.

De vegetabiliske produkter, såsom frugt og bær, grøntsager, kartofler etc. udgjorde med sine 1.450 bedrifter med gårdbutik 3,6 pct. af alle bedrifter i Danmark. Heraf var der flest bedrifter med gårdbutik som solgte kartofler. Andre animalske produkter end kød, såsom æg, mælk og honning blev solgt på 591 bedrifter med gårdbutik, hvoraf hovedparten af gårdbutikkerne solgte æg.

Tabel 5.1 Bedrifter med gårdbutik efter arealstørrelse. 2012

	Antal bedrifter				I pct. af alle bedrifter			
	I alt	0-49,9 ha	50-99,9 ha	Mindst 100 ha	I alt	0-49,9 ha	50-99,9 ha	Mindst 100 ha
både konventionelle og økologiske bedrifter								
Alle bedrifter med salg af egne produkter	2 880	2 162	395	323	7,2	8,2	7,2	4,0
Vegetabiliske produkter	1 450	1 103	172	175	3,6	4,2	3,1	2,2
Frugt og bær	692	544	98	50	1,7	2,1	1,8	0,6
Grøntsager	523	369	94	60	1,3	1,4	1,7	0,7
Kartofler	748	543	96	110	1,9	2,1	1,7	1,4
Blomster og pryddplanter	137	109	22	6	0,3	0,4	0,4	0,1
Øvrige	312	291	4	16	0,8	1,1	0,1	0,2
Animalske produkter	1 752	1 289	286	177	4,4	4,9	5,2	2,2
Kød	1 439	1 089	225	126	3,6	4,1	4,1	1,6
Svinekød	181	125	36	20	0,5	0,5	0,7	0,3
Oksekød	1 215	897	210	108	3,0	3,4	3,8	1,4
Fåre- og lammekød	165	125	21	19	0,4	0,5	0,4	0,2
Fjerkrækød	122	100	18	4	0,3	0,4	0,3	0,1
Kød i øvrigt	8	5	1	2	0,0	0,0	0,0	0,0
Andre animalske produkter	591	449	66	76	1,5	1,7	1,2	1,0
Mælk	44	15	11	19	0,1	0,1	0,2	0,2
Æg	442	348	48	46	1,1	1,3	0,9	0,6
Honning	171	143	13	15	0,4	0,5	0,2	0,2
Øvrige	5	1	1	3	0,0	0,0	0,0	0,0
økologiske bedrifter								
Alle bedrifter med salg af egne produkter	503	351	69	83	24,6	29,7	23,8	14,5
Vegetabiliske produkter	228	168	26	34	11,2	14,2	9,0	6,0
Heraf frugt, bær og grøntsager	186	130	26	30	9,1	11,0	9,0	5,3
Animalske produkter	384	250	64	70	18,8	21,2	21,9	12,3
Heraf Kød	288	190	46	52	14,1	16,1	15,9	9,1

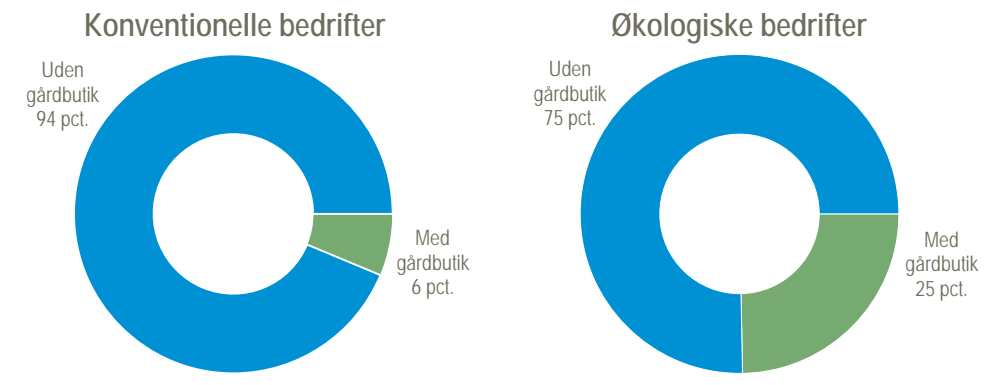
Anm.: På grund af den statistiske usikkerhed er tallene for de økologiske bedrifter oplyst med en mindre detaljeringsgrad. I 2012 var der total set 39.930 bedrifter i Danmark.

7 pct. af alle landbrugsbedrifter har salg af egne produkter. Der er relativt færre af de store bedrifter på 100 ha og derover, som driver gårdbutik, nemlig 4 pct.

25 pct. af økologiske bedrifter har gårdbutik

Ud af de konventionelle bedrifter har 6 pct. gårdbutik, hvilket er relativt færre end hos økologerne. Blandt de økologiske bedrifter er salg af egne produkter langt mere udbredt, nemlig hos 25 pct. Også blandt økologerne gælder det, at gårdbutikker er mindre udbredt blandt de store brug.

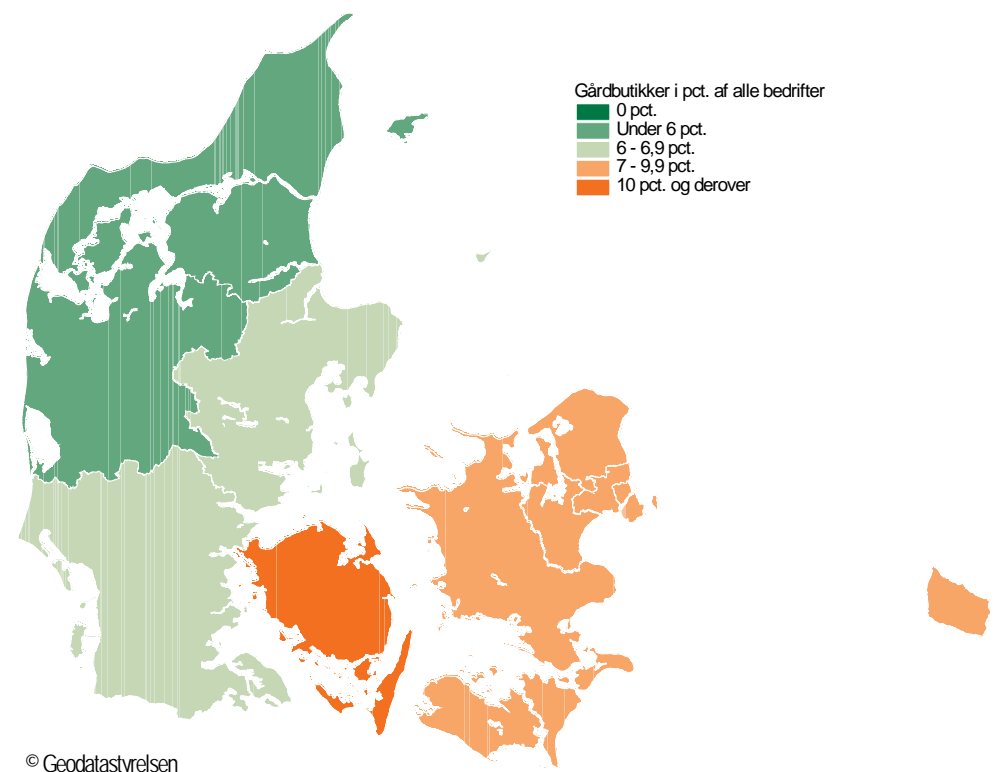
Figur 5.2 Antal bedrifter med og uden gårdbutik. 2012

Størst udbredelse af gårdbutikker på Fyn

Størst udbredelse af gårdbutikker på Fyn med 14 pct. af alle bedrifter, mens andelen for bedrifterne Øst for Storebælt er 9 pct. Derimod er det kun 6 pct. af de jyske landmænd, som sælger deres produkter direkte til forbrugerne. Andelen er nogenlunde den samme i Syd- Midt- og Nordjylland.

Figur 5.3 Bedrifter med gårdbutikker regionalfordelt. 2012

Tidligere tællinger Landbrugs- og gartneritællingen har også tidligere haft spørgsmål om gårdbutikker, men det har blot været som ja/nej-spørgsmål uden uddybende detaljer og medtaget sammen med andre aktiviteter i tilknytning til det egentlige landbrug, fx maskinstation, rideskole og landboturisme.

Tabel 5.2 Bedrifter med gårdbutik

	1998	1999	2003	2005	2007	2010	2012
Bedrifter med gårdbutik	660	872	759	1 260	1 214	1 855	2 880
I pct. af alle bedrifter	1,1	1,5	1,6	2,4	2,7	4,4	7,2

Anm.: Databrud mellem 2010 og 2012, jf. tekst over tabel.

Der er grund til at tro, at tallene fra disse tællinger har været for lave, men det er dog tydeligt, at interessen blandt danske landmænd for at drive gårdbutik – hvad enten det er i lille eller stor format – har været støt stigende i de seneste år.

English summary

The publication looks into certain themes within the agriculture in Denmark.

The most important points from the different themes of the publication are presented below:

Tendencies in Danish agriculture:

- Over the last 30 years the number of farms has more than halve going from above 100,000 farms in 1982 to roughly 40,000 in 2012, of which about 12.000 are full time farms and about 28.000 part time farms.
- In 1982 the total farm land in Denmark was 2.9 m. hectares, which in 2012 had fallen to 2.6 m. hectares. On the other hand an average Danish farm was roughly 30 hectares in size in 1982. After 30 years a medium-sized farm is close to 70 hectares in size.
- The production of fur from fur farming in 2012 accounts for 11 per cent of the total value of production in agriculture.

Livestock in Danish agriculture:

- Since 1982 the livestock farms have become bigger. The development is particularly pronounced for pigs where the average size has increased from 169 pigs per farm to almost 3.000.
- The number of cattle, from 1982 to 2012, has almost halved, whereas the herd size has more than doubled from 53 to 127 per farm.
- Livestock farms have also become bigger with respect to area. The development goes towards more specialized farms, implying that farms with both cattle and pigs are today extremely rare.

The economy of Danish production of pigs:

- Fewer farms with pigs in Denmark have not given rise to fewer pigs. On the contrary pig production has increased from 1990 to 2012. The increase in the number of pigs has taken place in the West of Denmark with a growth of 35 per cent from 1990 to 2012. The pig population in the East of Denmark has remained at the same level as in 1990.
- The specialization of pig production, from 1990 to 2012, has had a positive effect on the economic value of the agricultural assets due to the rise in stock of animals, buildings and equipment per farm. In addition, the value of holding has increased greatly in the same period.

Debts and investments in agriculture:

- Despite the raise in total debt in Danish agriculture, it is still profitable due to declining interests. A substantial part of the debt is based on floating rate loans, making agriculture sensitive to increasing interest rates.
- Since 2008 there have been negative net investments in Danish agriculture, which implies attrition on the capital stock.
- Denmark, seen from a European perspective, is singled out by having the most significant change in agricultural investments, as the investments before the financial crisis were comparatively extraordinarily high. In the past 3 years (2010-2012) investments have remained on 2009 level.

Farms shops in Denmark:

- 7 per cent of the Danish farms have sales of products directly to the consumers. It could either be as real farm shops or as so-called farm gate sales.
- Sales of products directly to the consumers are much more common among organic farm where the share is 24 per cent.

Sources and methods

Passages in the publication are based on Statistics Denmark's Agricultural and Horticultural Survey, and the Accounts Statistics for Agriculture together with figures from Eurostat.

The results based on the Accounts Statistics for Agriculture are enumerated to the shown levels in the following passages; The economy of the Danish pig production together with debts and investments in agriculture.

Read more about:

- Agricultural and Horticultural Survey at: www.dst.dk/declarations/811
- Accounts Statistics for Agriculture at: www.dst.dk/declarations/150643
- Gross fixed capital formation, interest and debt at: www.dst.dk/declarations/824

More figures on agriculture

For more analysis and figures on the agriculture in Denmark are accessible at: <http://www.dst.dk/en/Statistik/emner/landbrug-gartneri-og-skovbrug.aspx>.

Here, figures are available on:

- holdings, area and livestock
- production and use
- economics
- accounts

Temapublikationer fra Danmarks Statistik

- 2013 Befolkningens løn
100 sider, 120 kr., TemaPubl 2013:3
- Industrien udvikling 2000-2012
73 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2013:3
- Grønne nationalregnskaber og det grønne BNP
140 sider, 165 kr., TemaPubl 2013:2
- ADAM – a model of the Danish economy
265 sider, 320 kr., TemaPubl 2013:1
- 2012 65+. Et portræt af de ældres liv, arbejdsliv og sociale situation
119 sider, 140 kr., TemaPubl 2012:3
- Levevilkår, Tema: Måling af fattigdom
76 sider, 90,- kr., TemaPubl 2012:2
- ADAM – en model af dansk økonomi
256 sider, 300 kr., TemaPubl 2012:1
- 2011 Forskning, udvikling og innovation i erhvervslivet - Kvalitetshåndbog
101 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2011:9
- Forskning og udvikling i den offentlige sektor - Kvalitetshåndbog
56 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2011:8
- Kvinder & Mænd 2011
91 sider, 100 kr., TemaPubl 2011:7
- Offentlig forsørgede, 16-64-årige
92 sider, 105 kr., TemaPubl 2011:6
- Offentlig produktion og produktivitet, 2002-2009
76 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2011:5
- General Government Output and Productivity, 2002-2009
78 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2011:4
- Lønstatistik - metode og nye begreber,
107 sider, 120 kr., TemaPubl 2011:3
- Offentlig produktion og produktivitet, 2001-2008
71 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2011:2
- General Government Output and Productivity, 2001-2008
74 sider, kun som netpublikation, TemaPubl 2011:1
- 2010 Små og mellemstore virksomheders adgang til finansiering
48 sider, 55 kr. TemaPubl. 2010:1
- 2009 Dødelighed og erhverv 1996-2005
95 sider, 100 kr. TemaPubl 2009:4
- Greenhouse Gas Emissions from the Danish Economy
70 sider, kun som net-publikation, TemaPubl 2009:3
- Arbejdsløshed - ny analyse af ledighedsforløb
58 sider, 65 kr., TemaPubl 2009:2
- Productivity and Quality of the Public Sector
67 sider, kun som net-publikation, TemaPubl 2009:1

Læs mere om temapublikationerne her:

www.dst.dk/boghandel

Publikationerne kan købes på www.schultzboghandel.dk/

distribution@rosendahls.dk

Tlf. 43 22 73 00